

Дәріс кешені

Пән: Хирургиялық аурулардың негіздері

Пән коды: HAN4308

Атауы ОП: 6B10101 "Жалпы медицина"

Оқу сағаттарының/кредиттердің көлемі: 150 сағат / 5 кредит

Оқу курсы және семестр: 4 курс және 8 семестр

Дәріс көлемі: 15 сағат

Шымкент, 2025ж.

“Хирургия, оториноларингология және урология” кафедрасы

Дәріс кешені

66/ 11

55 беттің 1 беті

Дәріс кешені «Хирургиялық аурулар негіздері» пәннің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды.

Хаттама № 11 « 25 » 06 – 2025 ж.

Кафедра менгерушісі: м.ғ.к., доцент м.а. Калдыгозова Г.Е. (колы)_____

№1 Дәріс**1. Тақырыбы:**

1.1. Құрсак қуысының жедел хирургиялық патологиясы. Жедел аппендицит. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

- 1.1. Анатомия және физиология;
- 1.2. Этиологиясы және патогенезі;
- 1.3. Патологическую анатомиясы;
- 1.4. Жіктелуі;
- 1.5. Клиникалық симптоматику;
- 1.6. Клиникалық ағымы;
- 1.7. Асқынған формалардың клиникалық ағымы;
- 1.10. Диагностика;
- 1.11. Дифференциалды диагноз;
- 1.12. Емдеу принциптері;
- 1.13. Созылмалы түрлері.

3. Дәріс тезистері:

- *Жедел аппендицит*— соқыр ішек (бүйен) өскінінің қабынуы – іш ағзаларының арасында аса жиі кездеседі. Жедел аппендицит бұл полиэтиологиялы жедел хирургиялық ауру.
- Жиілігі 40 -10000 адамнан
- XVI ғ. ғалым Парс алғаш рет құрт тәрізді өсімдіні сипаттап, оң жақ мықын аймағындағы іріндікті ашуды ұсынған.
- 1884 ж. Р.Фитц «аппендицит» терминін енгізді.
- Алғашқы операциялар:
- Кренлейн (неміс хирургі) 1884 ж. қабынған құрттәрізді өсімдіні алып тастаған.

Троянов 1890 ж. құрттәрізді өсімдіні алып тастаған

Жедел аппендицит этиологиясы мен патогенезі:

- Рефлекторлы (нервтік-гумор.)
- Гематогенді жолмен аппендициттің тромбозы
- Лимфогенді
- Иммунологиялық
- Алиментарлы
- Паразитарлы
- Баугиноспазм
- Бөгде заттар (түйме, шемішке)

Жедел аппендицит жіктелулері

Колесов бойынша жіктелу;

1. Аппендикулярлы шаншу
2. Жедел жәй беткей (катаральді) аппендицит
3. Деструктивты жедел аппендицит
 - а) флегмонозды
 - б) гангренозды
 - в) перфоративты

Жедел аппендициттің асқынуы

- а) аппендикулярлы инфильтрат
- б) аппендикулярлы абсцесс
- в) пилефлебит

г) перитонит

Абрикосов бойынша жіктелу (морфол.) 1946 жыл

I. Беткей және катаральді (6-12 сағ. даимды)

II. Флегмонозды (12-24 сағ.)

A) жәй

B) флегмонозды-жаралы

B) аппостемозды - ірің қабырғаларына толады.

Г) эмпиема (куысына ірің толады)

Д) флегмонозды-перфоративті

III. Гангренозды (24-48 сағат)

1-лік-гангренозды- а) тесілулі, б) тесілусіз

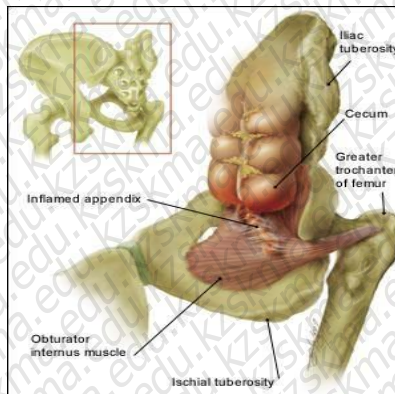
2-лік гангренозды -а) тесілулі, б) тесілусіз

Жедел аппендицит клинкалық синдромдары:

- **1. Диспепсиялық**
- жүрек айну, 1-2 рет құсу, нәжіс шығару бұзылысы
- **2. Ауырсыну**
- эпигастрий аймағында басталып 5-6 сағаттан оң жақ мықын аймағына ауысады –қатты емес, төзуге тұрарлық, сирек периодты, қозғалғанда күшейеді
- **3. Қабыну синдромы**
- температура (37,2-37,5) лейкоцитоз, нейтрофилез, солға жылжу, ЭТЖ жоғарлауы
- **4. Перитонеальді синдром**
- интоксикация, Гиппократ беті, тілі жабындымен жабылған, іші желденген, тыныс алу актісіне қатыспайды (Винтер синдромы), құрттәрізді өсінді проекциясында ауырсыну анықталады, перистальтикасының нашарлауы, + Щеткин-Блюмберг, Мендель,Крымов белгілері оң жақ аймағында бұлшық еттері катаю

Симптомдары.

- **Кохер 4/1 20%** -эпигастральді аумақтағы ауырсырудың оң жақ мықын аймағына көшуі
- **Ситковский 80%** –науқас сол жаққа жатқанда ауырсыну.
- **Ровзинг 67%** -жоғарғы жақтан төмен түсетін тоқ ішекті және сигма тәрізді ішекті бір уақытта қысқанда, оң жақ құрсақ қуысында ауырсыруды шақырады. Бұл егер қабыну процесі болса, сигма тәрізді ішектегі газ соқыр ішекті созып ауырсыну тудырады.
- **Воскресенский 78%** (көйлек симптомы) науқастың эпигастрии аймағынан құрсақ қуысына дейін сырғанатқанда оң жақ құрсақ астында тері гиперестезия шекараларының болуы. Оның пайда болуы жоғарғы шажырқай венадан қанның қайта келуімен байланысты.
- **Раздольский 50%** –оң жақ мықын аймағында тері гиперестезиясы, саусақпен ұрғылау
- **Образцов 60%**-оң аяғын бүкпей көтергенде оң жақ мықын аймағында ауырсыну күшейеді
- **Коупа** – оң аяғын көтеріп жамбас-сан буынын ротациялы қозғалғанда ауырсырудың күшеюі немесе пайда болуы.

4. Иллюстрациялық материал:(презентация ұсынылады)

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009 Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia : Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ө. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронштейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г. Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. , 2016<https://aknurpress.kz/login/2338>

Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/<https://aknurpress.kz/reader/web/1460>

Жалпы хирургия .Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459>

Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. -

5286. -<http://rmebrk.kz/1174591>

Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592>

Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/

Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер. – Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том). – 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/

Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583>

Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354>

Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html>

Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html>

Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html>

Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. Жедел аппендициттің анықтамасын көрсетіңіз - қосымшаның қабынуының өткір спецификалық емес процесі
2. Көрсетіңіз патологоанатомические нысанын Жедел аппендициттің –катаральный, флегмонозный, гангренозный
3. Қосымшаның орналасқан жерін көрсетіңіз-ретроцекальды, ретроперитонеальды, медиальды, жамбас, субпеченальды, сол жақта
4. Қандай артериясы кровоснабжается червеобразный отросток - A. appendicis vermiformis, смартфондарға арналған тиімді подвздошно-кима күре.
5. Жедел аппендициттің асқынуларын атаңыз-аппендикулярлы инфильтрат, пиелопфлебит, перитонит, сепсис

6. Қандай аурулармен ажырата қажет Жіті аппендицит? - асқазанның және 12 елі ішектің ойық жарасы, жедел холецистит, жедел панкреатит, уrolития, эктопиялық жүктілік
7. Жедел аппендициттің негізгі белгілерін атаңыз - оң жақ мықын аймағындағы ауырсыну, оң жақ мықын аймағындағы бұлшықет кернеуі, перитонийдің тітіркенуі
8. Жедел аппендициттің қосымша белгілерін атаңыз. Кохер, Ситковский, Ровзинг, Воскресенский, Борталомье-Михельсон және т. б
9. Жедел аппендициттің асқынуын анықтау үшін қандай қосымша зерттеу әдістері қажет?
10. Жедел аппендицитпен емдеу тактикасы қандай?

№2 Дәріс.**1. Тақырыбы:**

1.1. Өт-тас аурулары. Холецистит. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:**1. Студент білуі керек: (Холецистит)**

- 1.1. Өт қабының және өт шығару жолдарының топографиялық анатомиясы мен физиологиясы
- 1.2. Өт қабын және өт шығару жолдарын зерттеу әдістері
- 1.3. Өт қабы мен өт шығару жолдары ауруларының этиологиясы мен патогенезі
- 1.4. Жедел және созылмалы холециститтің, өт-тас ауруының клиникалық белгілері
- 1.5. Өт қабы мен өт жолдары ауруларының асқынуы
- 1.6. Өт қабының және өт шығару жолдарының ауруларын диагностикалау
- 1.7. Өт қабы мен өт жолдары ауруларының дифференциалды диагнозы
- 1.8. Өт қабы мен өт жолдарының ауруларын консервативті емдеу принциптері
- 1.9. Холецистит пен өт тас ауруын хирургиялық емдеуге көрсеткіштер
- 1.10. Өт қабы мен өт шығару жолдарының ауруларын емдеудің жедел әдістері

3. Дәріс тезистері:

- **Жіті холецистит** – өтқабы қабырғасының зақымдалуына, өтқабында тастардың түзілуіне, билиарлық жүйенің моторлық-тондық бұзылыстарына алып келетін қабыну ауруы.

Жіті холецистит – кең тараған хирургиялық аурулардың бірі жиілігі бойынша аппендициттен кейінгі екінші орында.

Холециститтердің жіктемесі:

1. Жіті калькулездік холецистит және жіті тассыз холецистит;

- - жіті катаралалдық холецистит;
- - флегмоноздық холецистит;
- - гангреноздық холецистит.

2. Созылмалы холецистит:

- - созылмалы тассыз холецистит;
- - созылмалы калькулездік холецистит.

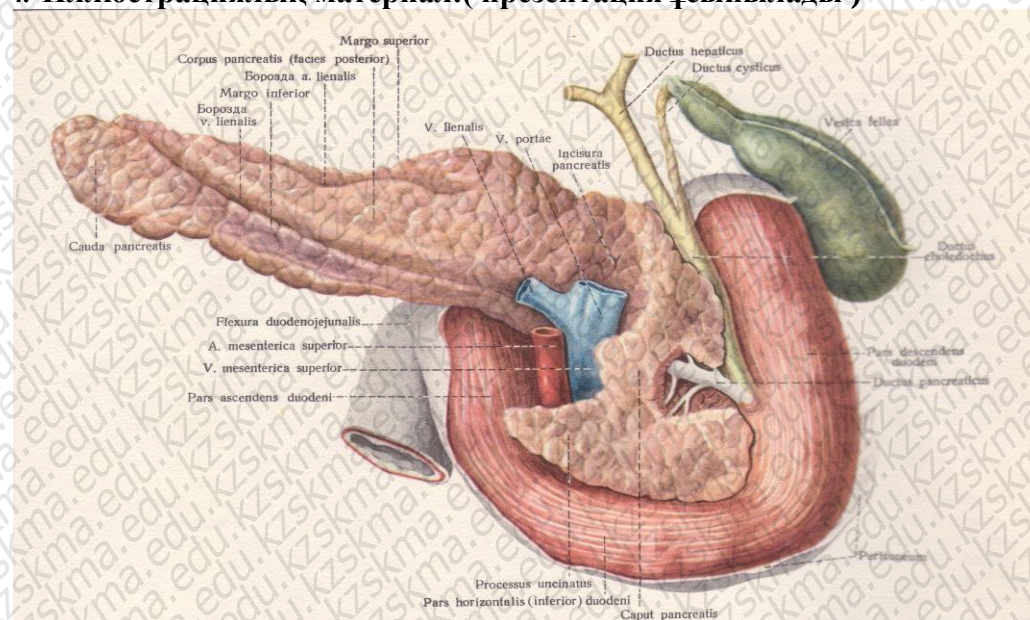
Катаралалдық холецистит- Оң жақ қабырға астының және эпигастри аймағында ауырсынудың болуы бел аймағына, оң жақ жауырын астына иыққа, мойын аймағына дейін ауырсыну беріледі. Жеңілдік әкелмейтін құсу, лоқсу жиі болады. Субфебрильді дене қызуы, Тахикардия 100 с минутына дейін. Пальпацияда оң жақ қабырға астында қатты ауырсыну сезіледі ерекше өт қабының проекциясында Ортнер-Греков, Мерфи, Мюсси-Георгиевский

симптомдары оң болады Кей кезде ұлғайған өт қабын байқауымызға болады. ЖҚА зерттеуінде сәл лейкоцитоз байқаймыз $10-14 \cdot 10^9/\text{л}$ ЭТЖ жоғарлауы байқалады

Флегмоноздық холецистит- Клиникалық көрінісі өте айқын, ауырсынуы жөтелген кезде, демалғанда, қозғалғанда байқауымызға болады. Фебрильді дене қызуы, тахикардия $110-120$ с мин. Щеткин –Блюмберг симптомы іштің жоғарғы оң жақ бөлігінде оң болады ЖҚА зерттеуінде сәл лейкоцитоз байқаймыз $20-22 \cdot 10^9/\text{л}$ ЭТЖ жоғарлауы байқалады
Макроскопиялық: өт қабы ұлғайған, қабырғалары жуандаған, бозғылт көктес түсті ішінде іріңді эксудат.

Гангреноздық холецистит- Флегмонозды түрінің асқынуы. Айқын интоксикация, жергілікті немесе жайылған іріңді перитонит көрінісін байқаймыз(өт қабының перфорациясында)
Науқастың жағдайы ауыр

4. Иллюстрациялық материал:(презентация ұсынылады)

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер:

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нұрахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов.

КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Tr. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсак қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ", - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садыканов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. ,

2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А.,

Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов

Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. /

Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н.

Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. - <http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық. 1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И. Общая хирургия: курс лекций:

Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др.

Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П.

Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART :

[сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)

Сұрақтар

1. Өт тас ауруы. Этиологиясы. Патогенез. Клиникасы, диагностикасы, емі.
2. Өт тас ауруының асқинуы. Холедохолитиаз. Обтурациялық сарғаю. Клиникасы. Диагностикасы, емі.
3. Жедел холецистит. Этиологиясы. Патогенез. Жіктелуі.
4. Жедел холециститтің клиникасы және диагностикасы.
5. Жедел холециститтің дифференциалды диагнозы.
6. Жедел холециститтің тактикасы және емі. Жедел холециститпен ауыратын науқастарды емдеудің эндоскопиялық әдістері.
7. Водянка және өт қабының эмпиемасы. Этиопатогенез. Клиникасы, диагностикасы, емі.
8. Созылмалы холецистит. Клиникасы, диагностикасы, емі.
9. Өт қабының және өт жолдарының ауруларын диагностикалаудағы зертханалық арнайы зерттеу әдістері.
10. Жедел холецистопанкреатит. Клиникасы, диагностикасы, емі.

1. Тақырыбы:**1.1. Ұйқы безі аурулары. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.****2. Мақсаты:****1. Студент білуі керек:****1. Студент білуі керек: (Панкреатит)**

- 1.1. Ұйқы безінің топографиялық анатомиясы мен физиологиясы.
- 1.2. Ұйқы безін зерттеу әдістері.
- 1.3. Ұйқы безі ауруларының этиологиясы және патогенезі.
- 1.4. Жедел және созылмалы панкреатиттің клиникалық белгілері.
- 1.5. Ұйқы безі ауруларының асқынуы.
- 1.6. Ұйқы безінің ауруларын диагностикалау.
- 1.7. Ұйқы безі ауруларының дифференциалды диагнозы.
- 1.8. Консервативті емдеу жолы панкреатит
- 1.9. Панкреатитті хирургиялық емдеудің көрсеткіштері.
- 1.10. Панкреатитті емдеудің жедел әдістері.

3. Дәріс тезистері:

Панкреатит - бұл ұйқы безінің панкреатикалық ферменттерінің әсерінен бактериялы емес қабынуы

Ұйқы безі - грек тілінен аударылғанда –«барлығы еттен» деген мағына береді.

Ұйқы безі ұзынша келген ағза, асқазанның артында орналасқан. I-II бел омыртқасының алдында, ал құйрығы X-XI қабырға маңайына барып бітеді.

Ұзындығы 10-23см, ені 3-9см, қалыңдығы 2-3см, салмағы 70-80гр

Оның түтігі 1642 ж. Вирсунг, 1720 ж. Одди суреттеуі бойынша 75 процент үлкен еміздікшеге ашылады (12 елі ішектің).

4 процент жағдайда Вирсунг түтігі 12 елі ішекке өздігінен ашылады.

Вирсунг түтігі холедохпен бірге –Фатер түтігіне 33,6 процент ашылады.

2 түтікте қосылып жалпы ампуланы және Одди сфинктерін 5 проц. құрайды.

2 түтікте Фатер бүршігі мен Одди сфинктерімен алыс орналасқан

Вирсунг түтігі – холедохқа түседі.

Ұйқы безін қанмен қамтамасыз ететін тамырлар

A. Gastroduodenalis, a. Hepatica communis

A.Pancreatoduodenalis inferior, a. mesenterica superior

A. Lienalis – көбінесе бездің денесімен құйрық жағын қамтамасыз етеді

Панкреатикалық шырынның құрамы:

Амилаза – активті жағдайда бөлінеді, көмірсуларды ыдыратады, крахмальды гидролиздейді және оны мальтозаға айналдырады.

Липаза – жартылай активті түрде шығады, оны активтендіретін өт қышқылдары мен кальций тұздары – майларды және май қышқылдарын, глицеринді қорытады.

Протеаза – белоктарды аминқышқылдарына дейін ыдырататын фермент. Және протеолизге қатысатын ферменттер –трипсиноген, карбопептидаза, коллагеназа, дезнуклеаза т.б.

Этиологиясы мен патогенезі

Жедел панкреатиттің этиологиясы әр түрлі себептерден болуы мүмкін:

1.Өт қабы және өт шығару жолдарының аурулары:

Холецистит, өт тас ауруы, холедохтың қабынуы, т.б.

II.Асқазан және ұлтабар аурулары:

Созылмалы гастрит, ойық жара аурулары т.б.

Сынамалар мен симптомдар.

Мондора белгісі - денеде және бетте күлгін (фиолетовый) түсті дақтар пайда болуы;

Грея-Турнера белгісі - іштің шеткі аймақтарында цианоз байқалуы: - бұл белгілер ферменттердің әсері және гемодинамиканың бұзылуынан деп түсіндіріледі.

Хольстед (1901 ж.) – іш терісінің цианозы

Керте белгісі - кіндіктен 6-7см жоғары эпигастрий аймағында көлденең сызық болып ауырсыну.

Воскресенский белгісі – эпигастрий аймағының пальпация кезінде қолқа тамырының пульсациясының әлсіреуі немесе анықталмауы.

Мейо-Робсон – сол жақ омыртқа-қабырға бұрышын саусақтың үшімен басқанда ауырсыну.

Махов белгісі – кіндіктің жоғары жағында тері гиперэстезиясы.

Чухриенко белгісі – алақанды кіндіктен төмен көлденең қойып түрткілегенде эпигастрий аймағында ауырсыну.

Кача - спонтанды ауырсыну, I-ҮШ аймақ гиперэстезиясы

Күлен - кіндік айналасының сарғыштанып тұруы

Грюнвельд – кіндік маңындағы петехиялар

Гобье – көлденең тоқ ішектің кебуі

Гусенбауэр – асқазанның жоғарғы ығысуы, көлденең тоқ ішектің төменге ығысуы – панкреас кистасы.

Джанелидзе – панкреатиттің инфарктан айырмашылығы – ауырсыну басқанда күшееді.

Шоффар – оң жақ ұшбұрыштағы ауырсыну – ұйқы безі басының проекциясы

Фитц – жедел геморрагиялық панкреатит

Перитонит кезіндегі іштің жұмсақ болуы

Динамикалық илеуіс - ішектердің парезы

Іштің жоғарғы бөлігіндегі белдеуленген ауырсыну

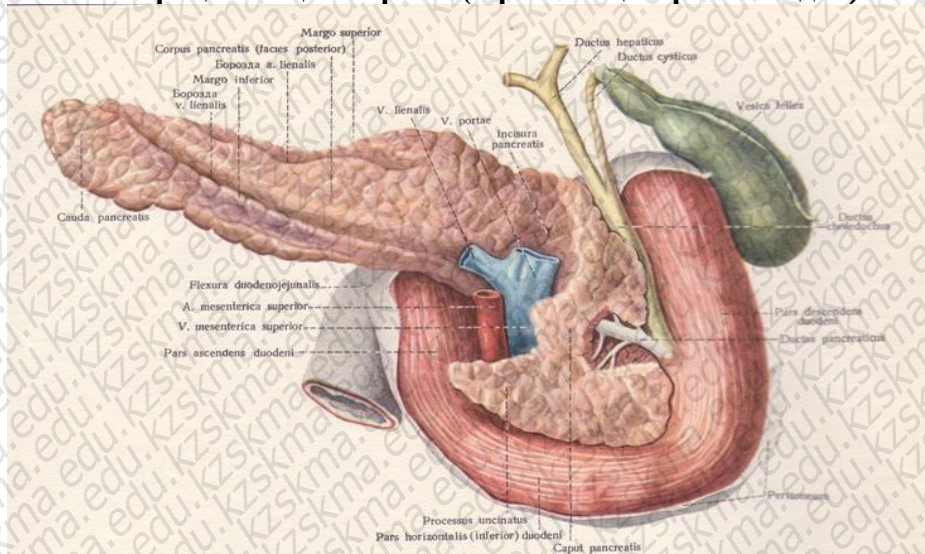
Жедел панкреатиттің диагностикасында дененің әртүрлі сұйықтықтарында ұйқы безі ферменттерінің белсенділігі (активность) маңызды роль атқарады. Әсіресе жиі болатын қандағы амилазаның жоғарлауы (90%), сирек зәр амилазасы (75%) болады. Бірақта безде некроз болғанда амилазаның мөлшері әдеттегі қалпына дейін төмендейді.

Амилазаның Каралея әдісі бойынша нормасы:

қанда 3,3-8,9 мг/сек/л.

Зәрде - 44мг/сек/л.-ға дейін

4. Иллюстрациялық материал:(презентация ұсынылады)

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.
- Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с
- Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с
- Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).
- Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с
- Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.
- Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.
- Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.
- Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.
- Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.
- Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p
- Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009 Перевод заглавия: Руководство по хирургии
- Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia : Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p
- Барлығы:
- Қосымша әдебиеттер
- Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.
- Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет
- Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.
- Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОКМФА, 2017. - 263 б.
- Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г. Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. , 2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (І том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (ІІ том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (ІІІ том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яроич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978- 985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. Жедел панкреатит. Этиопатогенез. Патанатомия. Жіктелуі.

2. Жедел панкреатиттің клиникасы және диагностикасы.
3. Жедел панкреатиттің дифференциалды диагнозы. Жедел панкреатиттің асқынулары. Клиника, диагностика және емдеу
4. Жедел панкреатитті консервативті емдеу.
5. Жедел панкреатитті жедел емдеудің тактикасы мен көрсеткіштері. Операциялық емдеу әдістері.
6. Өт жолдарын дренаждау әдістері (көрсеткіштер, тәсілдер).
7. Механикалық сарғаюды диагностикалаудың заманауи әдістері.
8. Холедохотомиядан кейін өт жолдарының сыртқы және ішкі дренажына көрсеткіштер.
9. Механикалық сарғаюдың дифференциалды диагнозы
10. Механикалық сарғаю кезіндегі радикалды операциялар.
11. Жедел холангиттің диагностикасы және емі.

№4 Дәріс.

1. Тақырыбы:

Құрсақ қуысының жедел хирургиялық патологиялары. Асқазан және ұлтабар ойық жара ауруы.

1.1. Асқазан мен он екі елі ішектің ойық жарасы. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

- 1.1. Асқазан мен он екі елі ішектің анатомиясы мен физиологиясы
- 1.2. Асқазан мен он екі елі ішекті зерттеу әдістері
- 1.3. Ойық жара ауруының этиологиясы және патогенезі
- 1.4. Асқынбаған ойық жара ауруының клиникалық симптомдары
- 1.5. Асқазан мен он екі елі ішектің ойық жарасының асқынулары
- 1.6. Асқынған ойық жара ауруының клиникалық симптомдары
- 1.7. Ойық жара ауруының асқынған түрлерін диагностикалау
- 1.8. Ойық жараның асқынған түрлерінің дифференциалды диагнозы.
- 1.9. Асқазан жарасының асқынған түрлерін емдеу принциптері.
- 1.10. Қан кетудің жіктелуі
- 1.11. Қан жоғалту дәрежесін анықтау
- 1.12. Клиникалық көрінісін қан кету.
- 1.13. Асқазан мен он екі елі ішектің ойық жарасын тесетін клиника мен диагностика
- 1.14. Қан кететін жараны емдеудің консервативті және жедел әдістері
- 1.15. Гастродуоденальды қан кетудің дифференциалды диагнозы
- 1.16. Гастродуоденальды қан кетудің емдік тактикасы
- 1.17. Гастродуоденальды қан кету үшін хирургиялық емдеу көрсеткіштері
- 1.18. Гастродуоденальды қан кетудің хирургиялық тактикасы
- 1.19. Жыныс жарасының дифференциалды диагнозы.
- 1.20. Пенетрациялық жараларды емдеу
- 1.21. Пилор стенозының жіктелуі
- 1.22. Пилор стенозының клиникасы және диагностикасы
- 1.23. Қақпаның стенозын емдеу.
- 1.24. Асқазан мен он екі елі ішектің ойық жарасының клиникасы мен диагностикасы
- 1.25. Перфорациялық жараның дифференциалды диагнозы
- 1.26. Перфорациялық жараны емдеудің жедел әдістері
- 1.27. Хирургиялық араласу көлемінің перфорациялық ойық жараға тәуелділігі әр түрлі факторлардың
- 1.28. Күрделі нысандарда жедел және консервативті емдеу принциптері

ойық жара ауруы.

3. Дәріс тезистері:

Асқазан мен он екі елі ішек жарасы ауруы өте кең тараған ауру. Кездесу жиілігі дамыған елдерде ересектерде 8–12% құрайды. Ер адамдарда жара ауруы әйелдер мен салыстырғанда 4 есе жиі кездеседі. Соңғы жылдары асқазан мен он екі елі ішек жарасы ауруы жас адамдарда да кездесуі жиілей бастады.

Асқазан жарасының мөлшері бірнеше мм – ден 5 -6 см дейін және одан да көп, тереңдігі 20мм асады. Олар тек шырыш асты қабатында ғана өсіп, жиі асқазанның барлық қабаттарын бұзады.

Микроскопиялық жара түбінде өршу фазасында 4 қабатты ажыратады

Этиологиясы: Асқазан жарасының 90%- да және он екі елі ішек жарасының 100%- да НР табылады. НР- дің үйреншікті мекендейтін жері- асқазанның антральдік бөлігі. Ұлтабарды мекендеген НР жүре келе жараның, эрозиялардың дамуына әкеледі. НР-ді емдеп жойса, асқазан мен он екі елі ішектің моторикалық бұзылыстары азаяды, гастринемия төмендейді, қабыну процесі жойылып, жаралар тез жазылады және оның қайталануы тоқтайды.

Жара ауруының дамуында НР- мен бірге өзге факторлардың да қатысы бар, мәселен никотиннің, алкогольдің әсерлері, өткір тағамға әуесқойлықтың, гастропатиялық әсерлі дәрімектердің (аспирин, индометацин, резерпин).

Жіктелуі.

I. Жараның орнына байланысты:

1. Асқазан жарасы
2. 12-елі ішек жарасы.
3. Асқазан және 12-елі ішек жарасы.

II. Асқазанның секреторлық қызметіне байланысты:

1. Қышқылдығы қалыпты
2. Қышқылдығы жоғары
3. Қышқылдығы төмен

III. 1. Асқынған

2. Асқынбаған.

IV. Этиологиясы бойынша:

1. Helicobacter pylori -мен ассоциирленген.
2. Helicobacter pylori-мен ассоциирленбеген.

V. Клиникалық фаза.

I. Өршуі: жаңа пайда болған ойық жара; эпителизацияның басталуы

II. Өршудің басылуы: ойық жараның тыртықсыз жазылуы; тыртықты ойық жаралы деформация.

III. Ремиссия (оналу).

VI. Ауырлығы бойынша:

жеңіл; орташа ауырлықты, ауыр.

Асқазан ойық жарасы:

- кардиальді және субкардиальді бөлімі;
- асқазан денесі мен бұрышы;
- антральді бөлігі;
- пилорикалық канал.

Ұлтабар ойықжарасы:

- ұлтабар баданасы;
- постбульбарлы бөлімі (банадаішілік ойықжаралар).

Ойықжара саны мен диаметрі бойынша:

- біреулік;
- көптеген;
- кіші (0,5 см дейін);
- орташа (0,6-1,9);

- үлкен (2,0-3,0);
- алып (> 3,0).

Клиникалық формасы бойынша:

- типті;
- атипті (атипті ауыру синдромымен, ауырсынусыз, симптомсыз).

Ауру ағымының мінезі бойынша:

- жіті (алғаш анықталған ойықжара);
- созылмалы: сирек асқынулармен (2-3 жылда 1 рет); ай сайынға асқынулармен (жылына 2 рет және жиі).

Клиникасы

Жиі ауырсыну кеуде клеткасының сол жағына төстің семсер тірізді өсіндісі аймағына, омыртқа жотасының бел не кеуде аймағына беріледі. Ауырсыну тамақ ішумен байланысты. Асқазан денесінің жарасында, ауырсыну тамақ ішкеннен 30 – 60 мин. кейін пайда болады, яғни ерте ауырсыну. 12 елі ішек жараларында: 2-3 сағ.кейін кіші аурсыну, сондай – ақ– “аш қарынға ауырсыну” болады. Пайда болу механизмі бойынша “аш қарынға ауырсынуға” түнгі ауырсыну жақын, ол жиі кешкі 11ден таңғы сағат 3 дейінгі кезеңде пайда болады. Жара ауруна тән сиптом аурсынудың шынында пайда болатын және жеңілдік әкелетін асқазанның қышқыл құрамымен құсу болып табылады. Кейде науқастар осыған байланысты құсу рефлексін өздері шақырады. Кейде басқа да дисперсиялық бұзылыстар: қыжыл, жүрек айну, кекіру, іш қатпасы да байқалады. Құсу–ойық-жара ауруының екінші классикалық симптомы. Құсу жеңілдік алып келеді, құсық массасы құрамында қышқыл асқазан сөлі құрамы, қорытылмаған тағам массасы,кілегей, қан ұстамдары кездеседі.

Қыжылдау – төс артының күйдіріп ауру сезімі70–80% науқастарда кездеседі.Ол гиперсекреция мен асқазан сөлі қышқылдарының жоғарылағанын білдіреді. Қыжылдау тамаққа дейін, тамақтан кейін немесе еш нәрсеге байланыссыз болуы мүмкін. Науқастар сода ішуге мәжбүр болады.

Кекіру– өңештің кардиалды сфинктерінің жетіспеушілігімен асқазанның антиперистальтикасы нәтижесінде дамиды.Кекіру ауамен немесе аз мөлшерде қышқыл тағамнан болады, иіссіз. Сасық иісті кекіру ахилиямен асқазанда шірікт іудеріс кезінде болады

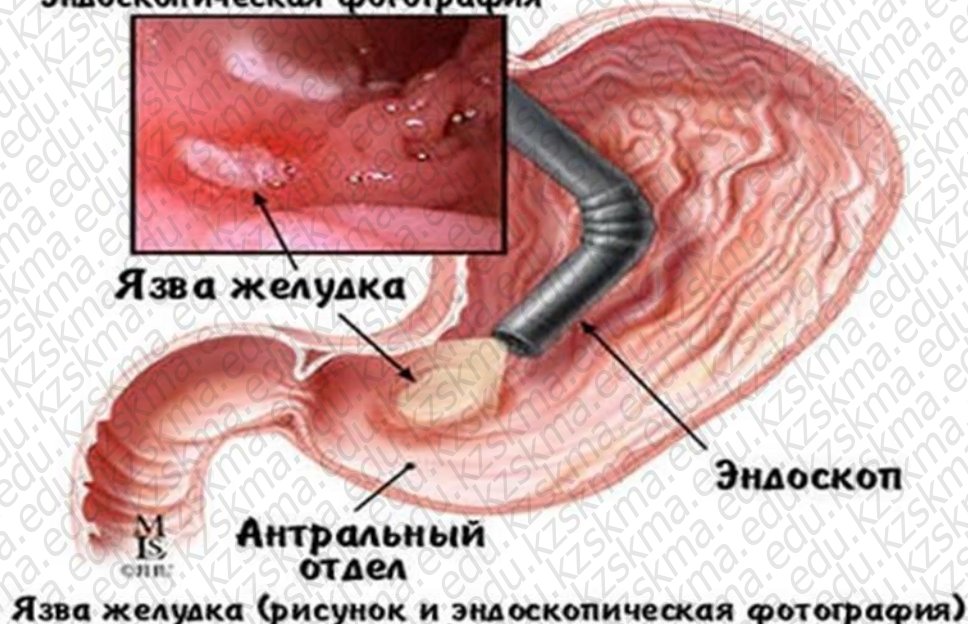
I саты. Ауыру сезімі әсіресе эпигастрий аймағында және ортаңғы сызықтың оң жағында. Ауыру сезімі аш қарынға немесе тамақтан 2-3 сағ. соң, әсіресе түнгі уақытта. Диспепсиялық өзгерістер де байқалады.

II саты. Эпигастрий аймағында ауыру сезімі сақталған бірақ қатты емес. Эндоскопияда жара фибринді жабыннан тазарған және айналасы ісінген.

III саты. Ауыру сезімі тек аш қарынға ғана болады, 12 елі ішек және асқазанның шырышты қабатында өзгерістер жоқ, диспепсиялық бұзылыстар жоқ.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

Эндоскопическая фотография

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.
- Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с
- Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с
- Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).
- Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с
- Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.
- Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.
- Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.
- Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.
- Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.
- Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - М. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009 Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia : Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г. Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. , 2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер. – Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978- 985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бақылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)

Сұрақтар

1. Асқазан туралы анатомиялық-топографиялық мәліметтер. Асқазан ауруларын зерттеу әдістері. Ойық жараны консервативті және хирургиялық емдеу ауыртқан.
2. Гастродуоденальды ойық жарадан қан кету. Этиопатогенез. Асқазан мен 12 елі ішектің ойық жарасынан қан кетудің клиникалық формалары. Дифференциалды диагностика.
3. Гастродуоденальды ойық жарадан қан кетуді консервативті емдеу.
4. Гастродуоденальды ойық жарадан қан кетудің тактикасы және хирургиялық емі. Операциялық емдеу әдістері.
4. Асқазан мен 12 елі ішектің ойық жарасы. Клиникасы және диагностикасы.
5. Құрсақ қуысы мүшелерінің жедел хирургиялық ауруларымен асқазанның және 12 елі ішектің ойық жарасының дифференциалды диагностикасы.
6. Асқазан мен 12 елі ішектің ойық жарасына хирургиялық араласудың тактикасы мен түрлері. Асқынулар
7. Асқазан жарасы мен 12 саусақты жабық және атипті перфорациялар ішек. Клиникасы, диагностикасы, емі.
8. Асқазан мен 12 елі ішектің Пенетрирующая және каллезная жарасы. Клиникасы, диагностикасы және емі.
9. Ойық жаралы этиологияның пилородуоденальды стенозы. Этиопатогенез.
10. Пилорооденальды стеноздың клиникасы және диагностикасы. Бол дайындау а операция. Операциялық емдеу әдістері. Операциядан кейінгі күтім.

№5 Дәріс.

1. Тақырыбы: Іштің сыртқы жарықтары (Жарық)

1.1. Іштің сыртқы Жарықтары. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

- 1.1. Жарық ұғымының анықтамасы.
- 1.2. Жарықтардың жіктелуі.
- 1.3. Жарықтың этиологиясы және патогенезі
- 1.4. Алдыңғы іш қабырғасының Жарықтарын диагностикалау және диагностикалау.
- 1.5. Әр түрлі локализациядағы Жарықтардың дифференциалды диагностикасы
- 1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.
- 1.7. Алдыңғы іш қабырғасының Жарығын бұзу механизмдері.
- 1.8. Қысылған Жарықтардың клиникасы және диагностикасы.
- 1.9. Қысылған Жарықтардың дифференциалды диагнозы.
- 1.10. Қысылған Жарық кезіндегі хирургиялық араласудың ерекшеліктері мен көлемі.

3. Дәріс тезистері:

Жарық - ішастармен жабылған табиғи немесе жасанды тесіктер арқылы көрші қуыстарға немесе тері астына құрсақ қуысы мүшелерінің ауысуы. Оның 2 түрі бар: ішкі және сыртқы.

Сыртқы жарықтар іш қуысындағы ағзалардың жасанды немесе физиологиялық дефектілер арқылы іш пердесімен бірге тері астына шығуы.

Ал іш пердемен жабылмаған жағдай - эвентерация деп аталады.

Жарықтың жіктелуі.**1. Жарықтың іш қуысынан басталатын жерлеріне және тері астына шығу жолдарына байланысты:**

- а) тік
- б) қиғаш

2. Пайда болу мерзіміне қарай:

- а) Туа пайда болған (ішастардың қынаптық өсіндісі толық бітіспей, оның қуысы ішастар қуысымен қатынасады. Кейінірек қынаптық өсінді жарық қабы болатын жарық қалыптасады.)
- б) Жүре пайда болған

3. Клиникалық барысына қарай:

- а) Асқынбаған жарық
- б) Асқынған жарық (жарықтың қысылуы, қабынуы, орнына түспеуі, копростаз)

Шап жарығы (Hernia inguinale) – Іш қабырғасы жарықтарының арасында ең жиі кездесетін түрі. Сыртқы жарықтардың барлық түрлеріне шаққанда олардың 70-80%-ын құрайды. Ал еркектердің үлесіне шап жарықтарының жалпы санының 90-97 %-ы тиеді. Шап жарығы іш қабырғасының төменгі жағындағы шап үшбұрышы (Венгловский үшбұрышы) шеңберінде орналасады.

Этиологиясы

Жергілікті себептер Жалпы себептер

1. Жергілікті:

- А) туа пайда болған бұлшықет-апоневроз қабақтарының осалдылығы мен әлсіздігі
- Б) операциялық, профессионалды және тұрмыстық жарақаттар, қосымша аурулар

2. Жалпы:

- А) адамның конституциялық ерекшелігі (астениктер)
- Б) ауру адамның жынысы
- В) жасы
- Г) ауыр тұқым қуалаушылық

Патогенезі

- Қиғаш шап жарығының даму барысы бірнеше кезеңге бөлінеді:

1. Бастапқы кезең
2. Өзектік сатысы
3. Шап жарығының толық құралу сатысы
4. Жарықтың ұмаға түсу кезеңі

- *Тік шап жарығында* мұндай даму сатылары болмайды,оның шығу жолы ұзақ емес жәе ол ұмаға түспейді,

Клиникасы

Науқаста физикалық жүктеме кезінде кенеттен шап аймағында томпаю пайда болып,сол жері ауырады,жүрген кезде ыңғайсыздық болады.Қысылмаған жарық болса,вертикальды қалыпта күшену кезінде томпайып,горизонтальды қалыпта қайта ішке кіреді.

Шап жарығын гидроцеледен,варикоцеледен,сан жарығынан ажырату керек. Орнына түспейтін шап жарығы кезінде ұма үлкейіп **гидроцелеге** ұксауы мүмкін,бірақ гидроцеледе томпаю пішіні алмұрт тәрізді емес,домалақ немсе сопақ,консистенциясы тығызэластикалы,беті тегіс болады.гидроцеле кезінде перкуторлы дыбыс-тұйық,ал шап жарығында тимпанит болуы мүмкін.Ең негізгісі-диафаноскопия.

Варикоцеледен айырмашылығы-пальпация кезінде шәует шылбырының веналарының жылан тәріздес кеңеюі болып,кеңейген веналар басқанда және ұманы жоғары көтергенде оңай босайды.

Сан жарығы кезінде жарықтық томпаю шап байламынан төмен орналасады.

Кіндік жарығы -деп кіндік аймағынан құрсақ қабырғасының әлсіз жері арқылы құрсақ қуысындағы мүшелердің шығуы.Әйелдерде кіндік жарығы еркектерге қарағанда екі есе жиі кездеседі, себебі жүктілік кезінде кіндік сақинасының керілінуіне баланысты. Жарық қақпасы кіндік сақинасы болып табылады.

Сан жарықтары-- шап жарықтарына қарағанда сирек кездеседі. 40-60 жас аралығындағы әйел адамдар ер адамдарға қарағанда 15-20 рет жиі ауырады. Ол - әйел адамдардың жамбас сүйегі кең және оның бұлшық еттері мен тамырларының айқындығы жоғары болуымен, және пупартов байламының беріктігінің аз болуымен байланысты

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

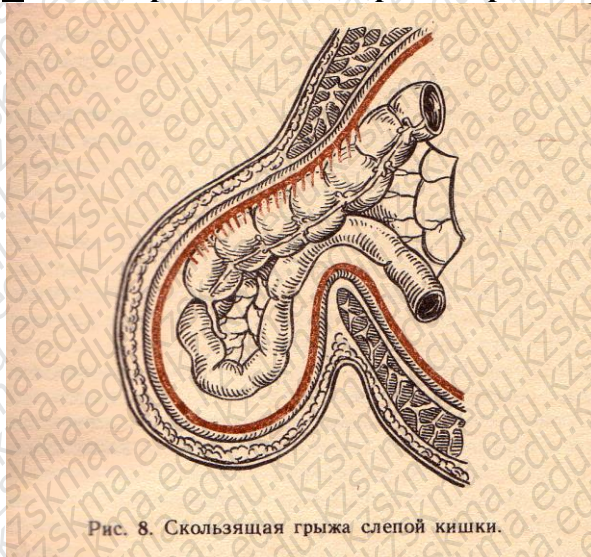

Рис. 8. Скользящая грыжа слепой кишки.

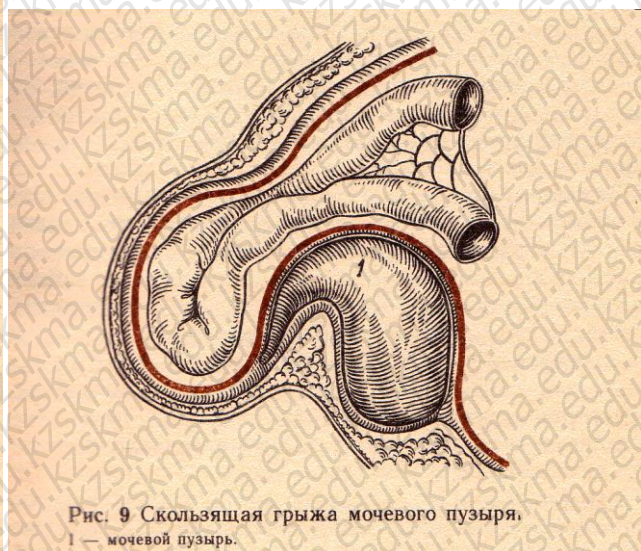

Рис. 9 Скользящая грыжа мочевого пузыря.
1 — мочевой пузырь.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - М. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Tr. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОКМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К., 2016 <https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж., 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия. Дұрманов Қ.Д., 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық. 2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. - <http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық. 1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. — оқулық дәрістер. — Алматы: Эверо — 2020. — 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/ А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия—оқулық (I том). — 2020 жыл. — 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия —оқулық (II том). —2020 жыл. — 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия —оқулық (III том). —2020 жыл. — 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И. Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яроич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. № Іштің сыртқы грыжалары. Этиопатогенез. Грыжалардың жіктелуі.
2. Ішек грыжалары. Ішек каналының анатомиясы. Тік және Қиғаш, туа біткен және сатып алынған ішек грыжалары. Клиникасы. Дифференциалды диагностика.
3. Шап жарықтарын хирургиялық емдеуге көрсеткіштер мен қарсы көрсеткіштер. Хирургиялық емдеу әдістері.
4. Кіндік грыжалары. Этиопатогенез. Клиникасы. Диагностика. Хирургиялық емдеу әдістері.
5. Іштің ақ сызығының грыжалары және басқа да сирек кездесетін жерлер. Клиникасы, диагностикасы және емі.
6. Қысаң Жарық іш. Этиопатогенез. Патанатомия. Клиникасы. Дифференциалды диагностика.

7. Грыжаның дұрыс еместігі. Дифференциалды диагноз дұрыс емес және бұзылған грыжа. Грыжаның қабынуы. Жылжымалы грыжа. Клиника, диагностика және хирургиялық емдеу ерекшеліктері.

№6 Дәріс.

1. Тақырыбы:

1.1. Жедел ішек өтімсіздігі. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

- 1.1. Жедел ішек өтімсіздігінің этиологиясы.
- 1.2. Жедел ішек өтімсіздігінің патогенезі.
- 1.3. Жедел ішек өтімсіздігінің жіктелуі.
- 1.4. Жедел ішек өтімсіздігінің клиникалық белгілері.
- 1.5. Жедел ішек өтімсіздігін диагностикалау әдістері.
- 1.7. Жедел ішек өтімсіздігінің дифференциалды диагнозы.
- 1.8. Консервативті емдеу принциптері.
- 1.9. Хирургиялық емдеудің көрсеткіштері.
- 1.10. Жедел ішек өтімсіздігін емдеудің жедел әдістері.

3. Дәріс тезистері:

Жіті ішек өтімсіздігі- ішек құрамының полиэтиологиялық өтімділігінің (пассаж) бұзылуына негізделген симптомдық кешен

Этиологиясы.

Туа біткен сипат (ішектің, тік ішектің және басқа бөлімдердің атрезиясы), Гиршпрунг ауруы: ішек қабырғасында Ауэрбах плексусының саны күрт төмендейді, бұл перистальтиканың бұзылуына, соқыр және мықын ішектің жалпы мезентериясына, долихосигмаға, диафрагма мен перитонеумдегі ақауларға әкеледі

Жүре пайда болған сипат. Адгезиялар, қабыну инфильтраттары, гематомалар, ісіктер, бөгде заттар, өт және нәжіс

Жіктелуі

- Динамикалық
- спастикалық
- паралитикалық
- Механикалық
- обтурацисалы
- странгуляциялық
- біріктірілген (оған адгезиялық кедергі жатады)

Шығу тегі бойынша

- туа біткен
- жүре туындаған
- Кедергі деңгейі бойынша
- жоғары (тонкокишечная)
- төмен (жуан)
- Клиникалық бағыт бойынша
- толық
- ішінара
- жіті
- созылмалы

Паралитикалық ішек өтімсіздігі- бұл ішектің парезі немесе сал ауруы кезінде пайда болады. Кедергінің бұл түрінің жиі кездесетін себептері-перитонит, операциялық жарақат (іш қуысына хирургиялық араласу кезінде), іш қуысына қан, зәр немесе өт төгіледі

Спастикалық ішек өтімсіздігі

Бұл ішек спазмы кезінде пайда болады және әртүрлі факторларға байланысты болуы мүмкін:

- ішектің оның саңылауынан тітіркенуі;
- ішектің механикалық тітіркенуі;
- рефлекторлық тітіркену кезінде;
- жүйке жүйесінің функционалдық және органикалық зақымдануы;
- ішек тамырларының спазмы,
- дизентерия;
- морфинмен, қорғасынмен, никотинмен улану.

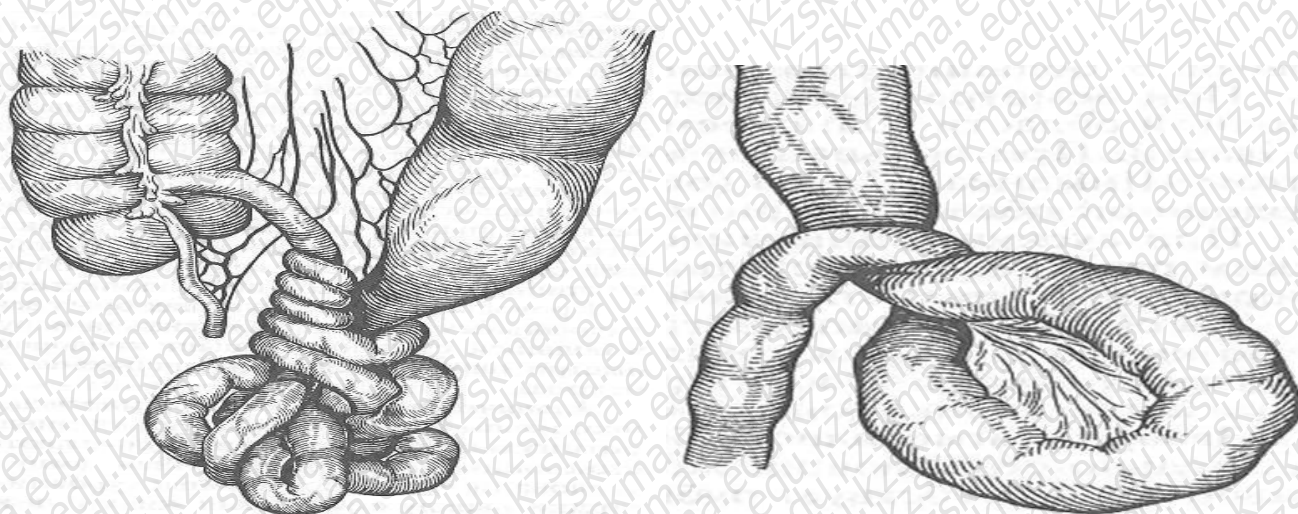
Странгуляциялық ішек өтімсіздігі-мезентериялық және ішастарлық тамырлардағы қан айналымы бұзылған ішек өтімсіздігі олардың қысылуына байланысты, бұл патологиялық процестің тез дамуына және қысылған ішектегі некробиологиялық өзгерістердің ерте басталуына әкеледі.

Обтурациялық ішек өтімсіздігі-ол ішек түтігінің люменінің обтурациясы немесе сыртқы қысылуы нәтижесінде дамиды. Брижейка қатыспайды. Ең көп таралған себеп-қатерлі ісік. Обтурациялық КН, әдетте, қалың түйіспелі кедергі болып табылады. Олар өт қабының тастарын айналдыра алады, бұл ұшқынның басталуында байқалады - фистулалар пайда болған кезде.

Инвагинация кезінде обтурация ішектің бір бөлігін оның мезентериясымен бірге ішек түтігінің астында немесе одан жоғары орналасқан люменге енгізу нәтижесінде странгуляциямен біріктіріледі.

Адгезиялар (спайкалар) ішектің люменін "биваль" аймағындағы шамадан тыс соққыларға байланысты айналдыра алады, іш қуысында жеке ішек ілмектерінің странгуляциясын тудыратын "терезелер" жасай алады.

4. Иллюстрациялық материал (презентация ұсынылады)

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - М. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОКМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г. Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. , 2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық,2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық,1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (І том). – 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (ІІ том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (ІІІ том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. Жедел ішек өтімсіздігі. Этиопатогенез. Жіктелуі.
2. Жедел ішек өтімсіздігінің дифференциалды диагнозы.
3. Жедел ішек өтімсіздігінің тактикасы және емі
4. Обтурациялық ішек өтімсіздігі. Этиопатогенез. Клиникасы, диагностикасы және емі.

5. Странгуляциялық ішек өтімсіздігі. Клиникасы, диагностикасы, емі.
6. Ішек инверсиясы. Патанатомия. Клиникасы, диагностикасы және емі.
7. Ішектің түйіні. Патанатомия. Клиника, диагностика және емдеу
8. Ішектің инвагинациясы. Этиопатогенез. Патанатомия. Клиникасы, диагностикасы және емі.
9. Жабысқақ ішек өтімсіздігі. Этиопатогенез. Клиникасы, диагностикасы, емі.
10. Динамикалық ішек өтімсіздігі. Этиопатогенез. Клиникасы, диагностикасы және емі.

№7 Дәріс.

1. Тақырыбы:

Іш пердесінің қабынуы перитонит.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:
 - 1.1. Анатомия және физиология;
 - 1.2. Этиологиясы және патогенезі;
 - 1.3. Патологическую анатомиясы;
 - 1.4. Жіктелуі;
 - 1.5. Клиникалық симптоматику;
 - 1.6. Клиникалық ағымы;
 - 1.7. Асқынған формалардың клиникалық ағымы;
 - 1.10. Диагностика;
 - 1.11. Дифференциалды диагноз;
 - 1.12. Емдеу принциптері;
 - 1.13. Созылмалы түрлері.

3. Дәріс тезистері:

Перитонит (peritonit) деп ішастардың париетальді және висцеральді жапырақшаларының жедел немесе созылмалы қабынуын айтады. Перитонит іш қуысындағы ағзалардың қабынуынан немесе олардың жарақатынан соң туатын өте ауыр және қауіпті асқинулар қатарына жатады. Оның себебі перитонитте іріңді қабыну процесі анатомиялық құрылысы жағынан бітеу және күрделі, сонымен қатар, өзіндік бірқатар ерекшелігі бар кеңістікте пайда болып, сол кеңістікте дамуымен байланысты. Перитонит өте қауіпті асқину.

Перитонитті жәйілу дәрежесіне қарай топтау (В.С.Маят, В.Д.Федоров, 1973)

Жергілікті: а) шектелген (қабыну ісігі, абсцесс); б) шектелмеген (шектелу шекарасы анықталмайды);

Жәйылған: а) диффузды (қабыну процесі іш қуысының екі қабатынан кем аймақты қамтыған); б) жәйілмалы (қабыну процесі іш қуысының екі қабатынан асып, одан көп аймағын қамтыған); в) жалпы немесе тотальді (қабыну ішастардың париетальді және висцеральді жапырақтарын толық қамтыған);

К.С.Симонян (1970), Б.Д.Савчук (1979) т.б. перитонитті жәйілу дәрежесімен қатар, даму сатысына (стадиясына) қарай жіктеу (топтау) қажеттілігін көрсетті. Авторлардың пікірінше, перитонитті ауыртпалылығы тек оның жәйылу деңгейінен емес, асқинудың пайда болып, даму барысынан да тәуелді. Сондықтан авторлар перитонитті пайда болу мерзімін, қарай үш сатыға (стадияға) бөлу қажеттігін көрсетеді. Олар:

Реактивтік сатысы (стариясы). Бұл ауру басталған мерзімнің алғашқы 24 сағ аралығын қамтиды;

Уытты (улану), яғни токсикалық сатысы (24-72 сағ аралығы);

Терминальдік сатысы (ауру 72 сағаттан жоғары мерзімге созылуы).

Перитониттің бірінші, яғни реактивті сатысында жергілікті және жалпы белгілер (ауру сезімі, іштің, бұлшық еттерінің жиырылу себебінен қатаюы, құсу, жүрек соғуының жиілеуі т.б.) орын алады.

Уытты (улану), немесе токсикалық сатысында жоғарыда аталған жергілікті белгілер басылықырап, организмнің улануына тән жалпы белгілер (бет пішінінің өзгеруі, тері қабаттарының бозаруы, құсу, дене қызуының жоғарылауы, қанда ірінді қабынуға тән өзгерістердің пайда болуы т.б.) анық біліне бастайды.

Перитониттің терминальді, яғни соңғы сатысында ауру адамның жағдайы өте нашар қалыпқа жетеді. Аталған сатылардың клиникалық көріністерінің толық сипаттамасы төменде толық талқыланады.

-Клиникалық барысына қарай: а) жедел; б) созылмалы;

-Эксудаттың түріне қарай: а) серозды; б) фибринозды; в) ірінді; г) қанаралас (геморрагиялық; д) нәжісті; е) шірінді (гнилостный); ж) қоспа (серозды-фиринозды, фибринозды-ірінді т.с.с.).

Жәйылуына қарай: а) шектелген (абсцесс немесе қабыну ісігі-инфильтрат); б) диффузды (шектелген, жәйылған, жалпы немесе тотальді).

-Даму сатысына (фазасына) қарай: а) реактивті; б) улы; в) терминальді.

Этиологиясы және патогенезі. Хирургиялық перитониттің пайда болуының негізінде іш қуысына вирулентті микроорганизмдердің қоныстануы жатады. Көп жағдайларда, жоғарыда айтылғандай, инфекция іш қуысында орналасқан ағзалардың қабынуынан соң немесе олардың, әртүрлі себептерден, бүтіндігінің бұзылуынан пайда болады. Солардың ішінде жедел аппендицит, холецистит, панкреатит, іш түйілу ауруы, гинекологиялық сырқаттар алдыңғы қатардан орын алады. Енді бір жағдайларда іштің алдыңғы қабаттарының жаракаттануынан немесе операциядан соңғы кезеңдегі асқинулардан іш қуысындағы ағзалардың жабатынын ішастар бүтіндігі бұзылған болса микрофлора іш қуысына сол ағзалардан түседі (травматикалық, яғни жара-қаттан соң немесе операциядан соң туатын перитонит). Сонымен қатар, микробтар іш қуысына одан алшақта жатқан ірінді ошақтардан гематогендік жолмен жетуі мүмкін. Кейбір ауру адамдарда (әсіресе әйел жынысты пациенттерде) перитониттің барлық белгілері болғанмен олардың көзі, яғни негізгі себебі анықталмайды (криптогенді перитонит).

Клиникалық көріністері. Перитониттің клиникалық көріністері көптүрлі варианттармен білінеді. Өйткені олар аурудың басталу мерзімінен, даму сатысынан, оның іш қуысында таралып, жәйілу көлемінен, микрофлораның вируленттігінен, пациенттің жалпы жағдайынан т.б. себептерден тәуелді болады. Сондықтан перитонит анықтау барысында ауру адамдардың анамнездерімен мұқият танысып, онда перитонит тудыратын жедел аурулар белгілерінің бар-жоғын анықтап, білуге көп көңіл бөлген жөн.

Аурудың реактивті сатысында (24 сағ. дейін), әсіресе оның алғашқы кезеңінде, пациенттер күші өте жоғары дәрежелі (интенсивті) ауру сезіміне шағымданады. Аталмыш сезімнің ауру адамның сәл қозғалуынан, жөтелуінен немесе терең тіпті тыныс алуда күшейе түсуі анықталады. Перитонит тудыратын патологиялық ошақ іш қуысының жоғарғы қабатында орналасса ауру сезімінің арқа, жауырын асты, иық аймақтарыша таралуы (иррадиация) байқалады, ал енді ошақ кіші жамбас қуысында болған жағдайда, ауру сезімі жамбас, сегізкөз, бұтаралық аймақтарға қарай таралуы мүмкін.

Уыттану сатысында (24-72 сағ аралығы) ауру сезімі және кейбір аталған жергілікті белгілер біршама бәсеңкірейді де организмнің уыттану белгілері алға шығады. Іш ұлғайып, кебеді, іш желі мен нәжіс шығу сирейді, ал құсу жиілейді. Жүрек соғу жиілігі (пульс) 1 мин 110-120-ға жетеді, қан қысымы төмендеп, дене қызуы көтеріледі (38-39°C).

Сырқаттың терминальді сатысында (72 сағ жоғары мерзім) ауру адамның жалпы жағдайы өте нашар қалыпта болады. Жоғары дәрежелі уыттануға тән жалпы және жергілікті белгілер орын алады. Ауру сезімі көлемі ұлғайған, кепкен іштің барлық аймақтарын қамтиды, құсу, ықылық ату жиі байқалады. Ауру адамның өні, бет әлпеті өзгереді көзі үңірейіп, ішке қарай кіреді, тері қабаты, көз сарғыш тартып, беті жабысқақ термен жабылады («Гиппократ бегі»). Тілі құрғайды

(«щетка тәрізді тіл»). Пульс көрсеткіші 1 мин 120-140 болса, тыныс алу жиілігі 1 мин 30-40 — қа жетеді. Қан қысымы күрт төмендейді. Іш қуысында бос сұйықтық көлемінің ұлғайғандығы байқалады. Сонымен қатар, бауыр-бүйрек, ми қызметтерінің жетіспеушілік белгілері (гепатаргия, олигурия, есінің бұзылуы-энцефалопатия т.с.с.) анықталады.

Клиника-лабораториялық, биохимиялық зерттеу нәтижелеріндегі анықталатын өзгерістер, көбінесе, перитониттің сатысына сай келеді. Перитониттің реактивтік сатысында аталған зерттеулерде өзгерістер көп біліне қоймайды, керісінше, оның уытты және терминальді сатыларында олар (лейкоцитоз, ЭТЖ-ың жоғарылауы, гиповолемия белгілері, бауыр трансфераздарының өзгеруі, билирубин, креатинин көрсеткіштерінің жоғарылауы т.б.) анық байқалады.

Перитонит диагнозын анықтау барысында қиындықтар туса аспаптық зерттулер кеңінен қолданылуы керек (рентгенологиялық әдіс, УДЗ, лапараскопия, лапароцентез). Аталған зерттеу әдістері перитонит ауруын немесе оның себебі болатын аурулардың белгілерін анықтаудағы маңызы өте жоғары.

Емдеу. Перитонитті емдеу оның клиникалық түріне, даму сатысына, жәйілу көлемше, метаболикалық өзгерістердің және негізгі ағзалардың қызметтерінің бұзылу дәрежелеріне, микроорганизмдердің түрлеріне т.б. жағдайларға байланысты жүргізіледі. Сондықтан перитонитті емдеу өте күрделі және қиын жұмыс. Бұл проблемаға еліміздің және шетел ғалымдары көп үлес қосты (Өлиев М., 1982, Изимберген Н., 1998, Оспанов Ә., 1999, Лохвицкий СВ., 1985, Мадыкенов Ә., 1978, Сексенбаев Д., 1998, Нұрмақов А.Ж. және басқ., 2000, Кузин М.И., 1982, Савельев В.С., 1982, Маят В.С., Федоров В.Д., 1976, Савчук Б.Д., 1987 т.б.). Аталған ғалымдар бір ауыздан перитонита емдеу барысы ауру адамды бірінші көргеннен бастап үзбей, комплексті түрде іске асырылуы қажет екендігіне көңіл бөледі. Айта кету керек, перитонит диагнозы толық анықталмай стационарға дейінгі кезеңде ауру адамдарды алғаш көрген дәрігерлердің немесе жедел жәрдем қызметкерлерінің оларға ауру сезімін жоятын дәрілерді бермегені дұрыс, өйткені ондай дәрілер аурудың клиникалық көрінісін өзгертіп, диагнозды дұрыс анықтауға теріс әсерін тигізеді. Стационарға жеткізілген соң, перитонит диагнозы толық анықталысымен, ауру дереу комплексті түрде емдеуді қажет етеді және сол комплекске кіретін шаралар толығымен орындалуы маңызды шарт.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер**Негізгі әдебиеттер**

- Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.
- Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с
- Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с
- Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).
- Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с
- Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.
- Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.
- Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.
- Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.
- Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.
- Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p
- Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009
- Перевод заглавия: Руководство по хирургии
- Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia : Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Tr. Перевод заглавия: Шар к хирургическому вмешательству
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p
- Барлығы:
- Қосымша әдебиеттер**
- Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.
- Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет
- Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.
- Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОКМФА, 2017. - 263 б.
- Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. ,

2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А.,

Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов

Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. /

Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н.

Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық

аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған

оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б.

<http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургия-

лық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы

хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций:

Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское

информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др.

Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П.

Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. —

Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая

хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г.

П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И.

Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-

985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART :

[сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими

больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н.

Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)**Сұрақтар**

- 1.1. Анатомия және физиология;
- 1.2. Этиологиясы және патогенезі;
- 1.3. Патологическую анатомиясы;
- 1.4. Жіктелуі;
- 1.5. Клиникалық симптоматику;
- 1.6. Клиникалық ағымы;
- 1.7. Асқынған формалардың клиникалық ағымы;
- 1.10. Диагностика;
- 1.11. Дифференциалды диагноз;
- 1.12. Емдеу принциптері;
- 1.13. Созылмалы түрлері.

№8 Дәріс**1. Тақырыбы: (тік ішек аурулары. Геморрой.)**

1.1. Тік ішек аурулары. Геморрой. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:
 - 1.1. Геморрой ұғымын анықтау.
 - 1.2. Геморройдың жіктелуі.
 - 1.3. Геморройдың этиологиясы және патогенезі.
 - 1.4. Клиника және геморрой диагнозы.
 - 1.5. Әр түрлі локализациядағы геморройдың дифференциалды диагнозы
 - 1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.

3. Дәріс тезистері:**Геморрой**

Бұл тік ішектің каверноздық денешіктерінің біртіндеп кеңеюімен сипатталатын ауру. Геморрой тік ішектің жиі кездесетін ауруы. Ол ересек адамдардың 10%-да байқалады, ал тік ішек ауруларының арасында геморройдың үлесі 40% құрайды.

Этиологиясы.

- Көк тамыр жүйесінің туа біткен жетіспеушілігінен
- Тік ішек көктамырларында қанның қалыпты ағу процесінің бұзылуы себебінен қанның тоқырауынан;
- Механикалық факторлардың әсерлерінен, атап айтсақ, іш кату немесе атқаратын жұмысы көп қимылдауды қажет етпейтін болуынан;
- Жүктілік кезінде тік ішек веналарының қысылуы;
- Организмнің ауруға деген бейімділігі
- Тамактанудың тиімсіздігі;
- Жүктілік

Жіктелуі.

Клиникалық белгілеріне қарай

- 1) Жедел
- 2) Созылмалы
- 3) Қайталамалы (рецидивті)

Орналасқан жеріне (анатомиялық сипаттамасына) қарай:

- 1) Сыртқы геморрой- кеңейген көктамырлар тарақша сызық деңгейінде, яғни тік ішектің кілегей қабатының терімен шектесу аймағында орналасқан

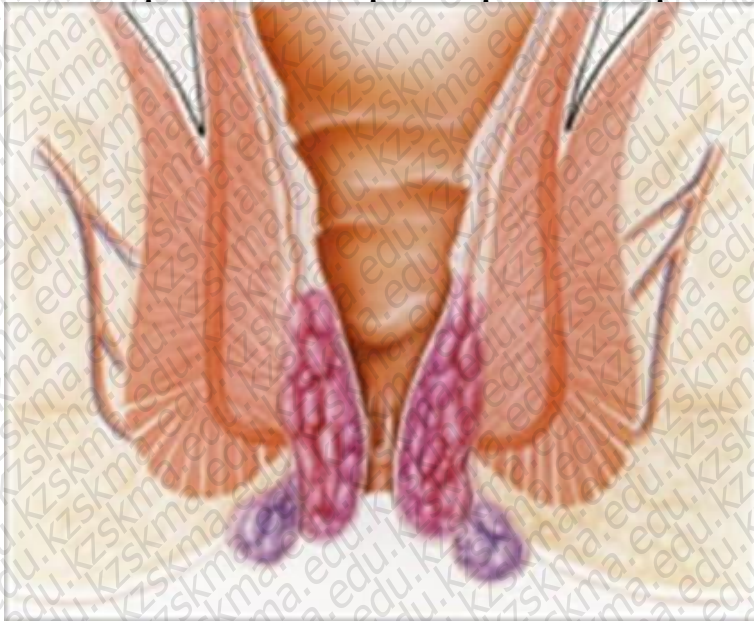
2) Ішкі геморрой – кеңейген көктамырлар қысқыш(сфинктер) деңгейінен жоғары орналасады. Кеңейген вена түйіндерінің сыртқа түсу дәрежесіне қарай:

- а) 1 дәрежелі – түйіндер тек үлкен дәретте (дефекация акті) сыртқа қарай шығып, соңынан өздігінен, еш қосымша көмексіз, орнына қайта түседі.
- б) 2 дәрежелі – дәреттен соң немесе ауыр физикалық күш түсуден сыртқа шыққан түйіндер өздігінен орнына түспейді, сондықтан оларды қосымша қимылмен (қолмен) орнына түсіру қажеттілігі туады.
- с) 3 дәрежелі – түйіндер ауру адам тік тұрғанда, жүргенде немесе кішігірім физикалық ауыртпалық түскеннің өзінде шығып, қайта орнына түспейді

Клиникасы.

- Anus аймағындағы қолайсыз сезімдер
- Ауырсыну
- Қышыма сезімі
- Дефекация процесінің біршама қиындауы
- Anus-тан қан кету (анемия белгілері)

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.
- Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с
- Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с
- Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).
- Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с
- Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р.

Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М.

А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы :

Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нұрахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов.

КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual /

M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media,

2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. -

220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шар

к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual

/ M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media,

2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау

министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау

министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-

әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. -

Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік

құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн

; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н.

Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон.

текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб.

пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР -

Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. -

Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К., 2016 <https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж., 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия. Дұрманов Қ.Д., 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық. 2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. - <http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық. 1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. <http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/ А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том). – 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И. Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. Геморрой және оның асқынулары. Этиопатогенез. Клиника, диагностика және емдеу
2. Тік ішектің жарықтары. Этиопатогенез. Клиникасы, диагностикасы және емі.

№9 Дәріс.

1. Тақырыбы: (өкпе және плевра аурулары. Өкпенің абсцессі және гангрены. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру.)

1.1. Өкпе және плевра аурулары. Өкпенің абсцессі және гангрены. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:**1. Студент білуі керек:**

1.1. Өкпенің абсцесі мен гангренасын анықтау. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру.

1.2. Өкпе абсцесі мен гангренасының жіктелуі. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру.

1.3. Өкпе абсцесі мен гангренасының этиологиясы және патогенезі. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру.

1.4. Өкпе абсцесі мен гангренасының клиникасы мен диагностикасы. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру.

1.5. Өкпенің абсцесі мен гангренасын дифференциалды диагностикалау. Спонтанды пневмоторакс. Жедел іріңді плеврит. Пиопневмоторакс. Плевраның созылмалы эмпиемасы. Бронхоэктатикалық ауру

1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.

3. Дәріс тезистері:

Өкпе абсцесі Жиі сегмент шекерасында өтотін, бір немсе бірнеше іріңге толы қуыстардың және перифокальды инфильтраттың панда болуымен сипатталатын тіннің некротикалық аймақтарының іріңді ыдырауы..

Этиологиясы микробтар өкпеге мина жолдармен жайылады : 1)Аэрогенді - ауамен ; 2)Гематогенді - қанмен ; 3)Лимфогенді Абсцесстің себебі Абсцесстің себебі көбінесе – гемолитикалық стрептококк, грамтеріс флоралар. Бұлардың 57% антибиотиктерге төзімді. Қабыну үрдісі қолқаға жайылып оның ателектазы на ұшыратады. Бронхтың ателектаздануы стаз және тромбозды күшейтіп өкпеде қан айналысын бұзады. Өкпе тіні некрозданып іріңдеу үрдісі күшейеді.

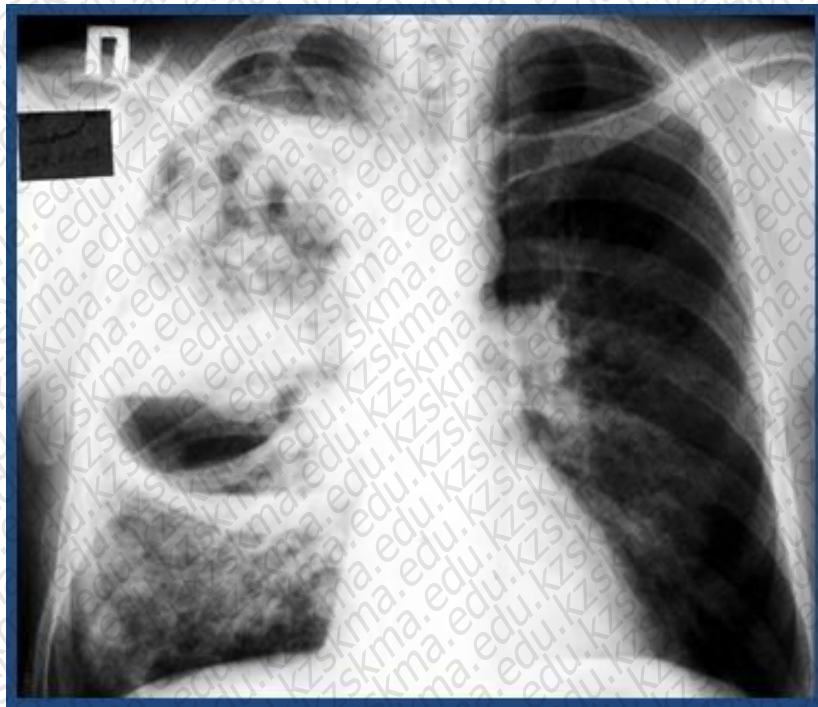
Абсцесс панда болуының басты себебі Абсцесс панда болуының басты себебі – бронхтың бітелуі немсе қысылуы, қан тамырларының тромбоздануы, ісінген өкпе тінімен қысылуы, өкпе инфаркты болады. Яғни, өкпе абсцесінің панда болуына өкпенің желденбеуі, қан айналысының бұзылуы және микробтар токсиндерінің ателектазданған өкпе – тінінің шіруіне ұшыратады. Аспирационды абсцесс тер бөгде затрат, операция кезінде және операция дан кейінгі арте кезеңде асқазан құрамындағылар бронхтарға түскенде демиды.

Жіктелуі Ең тиімді жіктеме В. С. Савельев және Е. Г. Григорьевтің жіктемсі болып табылады (2004 ж). І. Этиологиясына байланысты : 1) Жарақаттан кейінгі 2) гематогенді 3) аспирациялық 4) Пневмониядан кейінгі ІІ. Клинико - морфологиялық сипатына сәйкес 1) Жедел абсцесс А) жалғыз Б) бірнеше 2) Өкпе гангренасы А) шектелген Б) жайылмалы

ІІІ. Асқынуларына байланысты : Плевра эмпиемасы А) бронхоплевральды қатынаспен Б) бронхоплевральды қатынасыз 3) Өкпелік қан коту 4) Өкпелік сепсис

Клиникалық көріністері Клиникалық ағымы жедел абсцесс тердің даму фаза сына байланысты. І фасада – өкпе тінінің некрозы және абсцесстің қалыптасуы байқалады. ІІ фасада – сәйкес бронхқа іріңдіктің жарылуы байқалады.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмақов, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмақов, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analytical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - М. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Tr. Перевод заглавия: Шар к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. ,

2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А.,

Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов

Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. /

Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н.

Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық

аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған

оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б.

<http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургия-

лық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И. Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бақылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)

Сұрақтар

1. Өкпенің абсцесі және гангрены. Анатомиялық-физиологиялық мәліметтер. Этиопатогенез. Жіктелуі.
2. Өкпе абсцесі мен гангренының клиникасы, диагностикасы және емі.
3. Жедел іріңді плевриттің клиникасы, диагнозы және емі.
4. Пиопневмоторакс клиникасы, диагностикасы және емі.
5. Клиникасы, диагностикасы және емі созылмалы плевра эмпиемасы.
6. Бронхоэктатикалық аурудың клиникасы, диагнозы және емі.

№ 10 Дәріс

1. Тақырыбы: Қан тамырлы хирургия. Варикоз ауруы. варикозды кеңеюі.

Қан тамырлыхирургия. Варикоздыаурулар. Төменгіаяқтыңварикоздытамырлары. Артериялардыңокклюзиялықаурулары. Артериялардыңатеросклеротикалықзақымдануы. Жойылатын эндартерит: ауру және Рейно синдромы. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:
 - 1.1. Варикозды, артериосклерозды, эндартеритті анықтау.
 - 1.2. Варикозды, артериосклерозды, эндартеритті жіктеу.
 - 1.3. Этиологиясы және патогенезі варикозды тамырлар, артериосклероз, эндартерит.
 - 1.4. Варикозды тамырлар, артериосклероз, эндартерит клиникасы және диагностикасы.
 - 1.5. Дифференциалды диагностика варикозды аурулар, артериосклероз, әртүрлі локализацияның эндартерииті
 - 1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.

3. Дәріс тезистері:

Варикоз ауруы

Лат.varis – түйін деген мағына береді.

Варикозды кеңею немесе вариз ауруы - вена қабырғасында қалта тәрізді және жылан тәрізді түзілімнің пайда болуымен, веналардың ұзаруымен, клапандардың жетіспеушілігімен сипатталады.

Қалыптыда көктамырдағы қысым 75-120 мм.с.б.б болады, ал қақпақша жетіспеушілігінде 500-800 мм.с.б.б болады. Науқастар көп тұру немесе жүргенде қысым 1000-2000 мм.с.б.б болады.

Патогенезі:

Аурудың бұл тарауы әлі толық зерттеліп, шешілмеген проблема. Бүгінгі күнге дейін көктамырдың варикозды кеңеюінің пайда болу себептері және даму туралы әртүрлі пікірлер айтылған және айтылып та келеді (Лидский А.Т., 1958, Мамамтавришвили Д.Г., 1964, Савельев В.С. және басқ., 1972 т.б.). Солардың ішінде механикалық, инфекциялық, гормоналдық теорияларды атап өтуге болады. Бұл көзқарастар аурудың бір емес бірнеше себептері болуы мүмкін екендігін аңғартады.

Соңғы кезде, дәстүрлі тұжырымдарда ерекше орынды «эндотелийдің дисфункциясына» береді, яғни, басында эндотелий мен көктамырдың тегіс салалы бұлшықет жасушаларының зақымдалуы болады да, бертін келе, көктамырдың керіліп, созылуына және қақпалық аппараттың жетіспеушілігіне әкеледі. Аталған аурудың дамуында көктамыр қабырғасының микроциркуляция бұзылысы мен трофикасының өзгерісі ерекше мағынаға ие болады

Халықаралық СЕАР классификациясы**I. Клиникалық классификация. (C)**

C0. Варикоз белгілері білінбейді. Науқастар аяқтағы ауырлық сезіміне шағымданады.

C1. Визуальді қарағанда торлы веналар және тамыр жұлдызшалары анықталады (телеангиоэктазиялар). Кейбір науқастарда түнгі уақытта аяқ бұлшықеттерінің құрысуы байқалады.

C2. Визуальді қарағанда кеңейген веналар көрінеді.

C3. Табанда, тобықта, балтырда аз уақыт демалған соң да жоғалмайтын ісіну пайда болады.

C4. Визуальді қарағанда липодерматосклероз белгілері (дерматит, тобықтың гиперпигментациясы) байқалады.

C5. Жоғарыда айтылған тері өзгерістері және жазылған жара.

C6. Жоғарыда айтылған тері өзгерістері және тұрақты трофикалық жара.

II. Этиологиялық классификация (E)

Ес: Тума аурулар

Ер: Біріншілік, себебі белгісіз

Ес: Екіншілік, себебі белгілі: тромбоздан кейін, травмадан кейін және т.б.

Еп: Ауру себебін анықтай алмады

III. Анатомиялық классификация (A)

-AS. Беткей веналар

1. Телеангиоэктазиялар мен ретикулярлы веналар

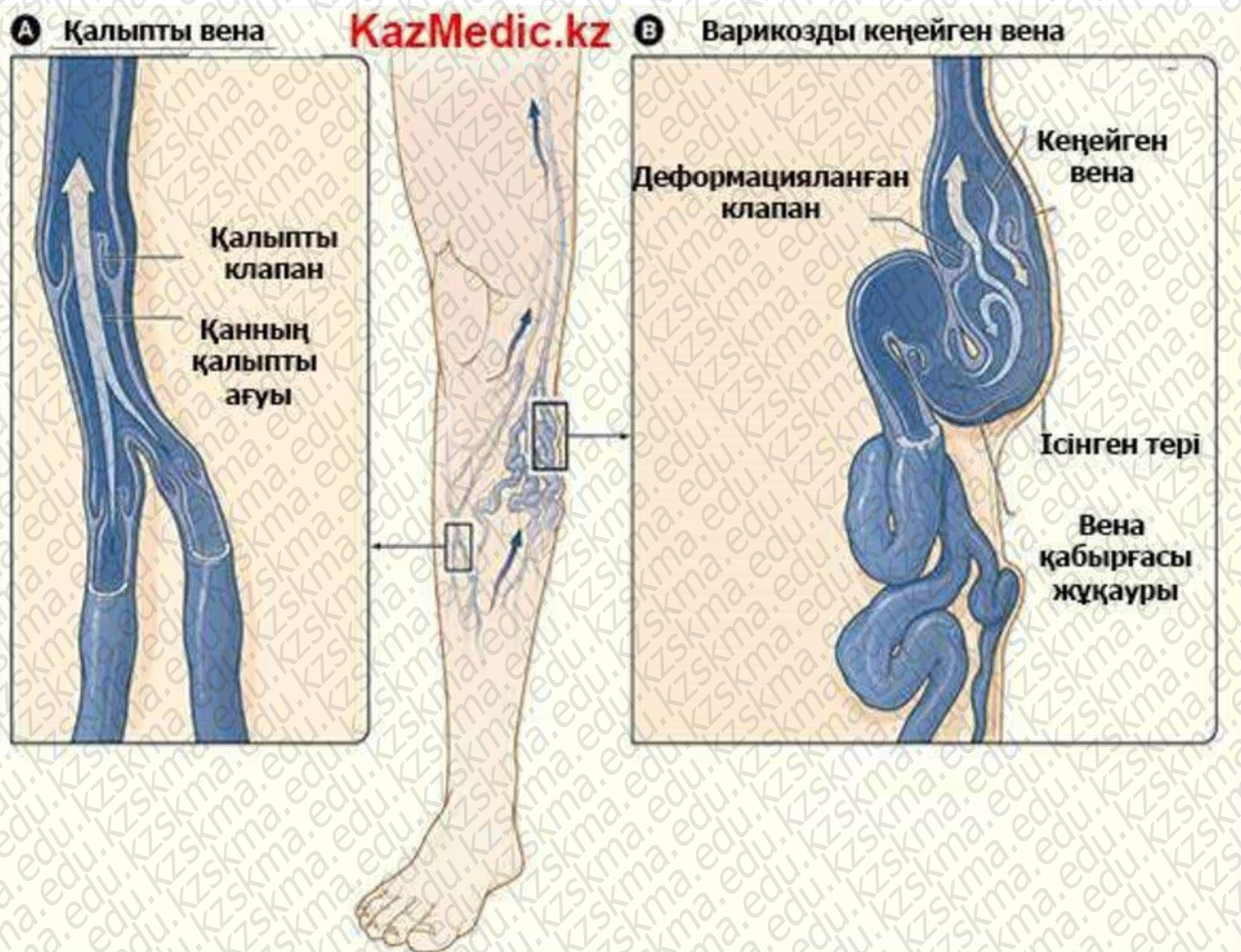
2. Үлкен теріастылық вена тізеден жоғары

3. Үлкен теріастылық вена тізеден төмен

4. Кіші теріастылық вена

5. ҮТВ мен КТВ бассейнінен басқа веналардың өзгерісі

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. ,

2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А.,

Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов

Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. /

Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н.

Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық

аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған

оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б.

<http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургия-

лық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. — оқулық дәрістер.

— Алматы: Эверо — 2020. — 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия—оқулық (I том).

— 2020 жыл. — 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы

хирургия —оқулық (II том). —2020 жыл. — 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия —оқулық (III том). —2020 жыл. — 200 б.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций:

Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др.

Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П.

Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая

хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И.

Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART :

[сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими

больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н.

Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бақылау сұрақтары (Feedback кері байланыс)

Сұрақтар

1. Варикозды аурулар. Анатомиялық-физиологиялық мәліметтер. Этиопатогенез. Жіктелуі.
2. Варикозды тамырлардың клиникасы, диагностикасы және емі.
3. Төменгі аяқтың варикозды тамырлары үшін функционалды сынақтар мен арнайы зерттеу әдістері.
4. Терең және үстіңгі көктамырлардың тромбофлебиттері. Этиологиясы. Жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы және емі. Жедел тромбоз кезіндегі антикоагулянттық терапия принциптері.
5. Облитерациялайтын энтериттер. Этиологиясы. Патанатомия. Клиникасы, емі.

№11 Дәріс.

1. Тақырыбы:

Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың атеросклерозды зақымдалулары.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

1.1. Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың артериосклерозды, энтеритті анықтау.

1.2. Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың артериосклерозды, энтеритті жіктеу.

1.3. Этиологиясы және патогенезі варикозды тамырлар, артериосклероз, энтерит.

1.4 Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың, артериосклероз, эндартерит клиникасы және диагностикасы.

1.5. Дифференциалды диагностика варикозды аурулар, артериосклероз, әртүрлі локализацияның эндартерииті

1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.

3. Дәріс тезистері:

Атеросклероз (atherosclerosis; гр. athra — ботқа және sklrsis — қатаю) — қан тамырларының ішкі бетіне холестериннің сіңіп, жиналып, түйін тәрізді шоғырланып қалуы. Холестерин сіңіп қалған орын бастапқы кезде сары жолақ дақ түрінде болса, келе-келе қатайған түйінге айналады. Бұл түйіндер бір-біріне қосылады. Соның салдарынан тамырдың ішкі қабатында жаралар пайда болады, кальций тұздары шөгіп, тамыры қатайды, қан өтуі қиындайды. Атеросклероз денедегі ең ірі қан тамыры — қолқада жиі пайда болады. Атеросклероз салдарынан қолқаның жұқарған жерлері қалталанып кеніді (аневризма) де, басқа мүшелердің қан тамырларын бекітіп тастайды. Соның әсерінен кейде науқастың бірнеше минут ішінде өліп кетуі мүмкін. Шажырқай артериясының атеросклерозы ішектің өлі еттенуіне, аяқ атеросклерозы аяқтың гангренасына соқтырады. Атеросклероз жүрек қыспасы (стенокардия), жүректің созылмалы ишемиялық ауруы, жүрек инфарктінің негізгі себебі болып есептеледі. Негізінен қарт кісілерде кездеседі. Атеросклероздың пайда болу себептеріне қан қысымының жоғары болуы, эндокриндік аурулар және семіру жатады. Атеросклероздың асқынған түрі хирургиялық емдеуді талап етеді. Атеросклероздан сақтану үшін дұрыс тамақтану, әсіресе, өсімдік майын пайдалану, спортпен шұғылдану керек.[1][2]

Этиология

Қазіргі уақытта бұл аурудың пайда болуының бірыңғай теориясы жоқ. Келесі нұсқалар, сондай-ақ олардың үйлесімдері ұсынылады: липопроteidті инфильтрация теориясы - тамыр қабырғасындағы липопроteidтердің бастапқы жиналуы, эндотелий дисфункциясының теориясы - эндотелий мен оның медиаторларының қорғаныс қасиеттерінің алғашқы бұзылуы, аутоиммунды - макрофагтар мен лейкоциттер қызметінің бастапқы бұзылуы, олардың тамыр қабырғаларын инфильтрлеу, моноклональды - бастапқы тегіс бұлшықет жасушаларының патологиялық клонының пайда болуы, вирусты - алғаш рет эндотелийдің вирустық зақымдануы (герпес, цитомегаловирус және т. б.), генетикалық – тамыр қабырғасының тұқым қуалайтын ақауы, хламидиозды - негізінен Chlamydia pneumoniae тамырлы қабырғалардың хламидиямен алғашқы зақымдануы.

Гормональды - гонадотропты және адренотропты гормондар деңгейінің жас шамсы жоғарылауы холестерин үшін құрылыс материалының жоғары синтезіне әкеледі.

Дамуы

Атеросклероздың, яғни атеросклероздық түймедақтың дамуы сатылы жүреді:

I бастапқы сатысы – тамырлардың липоидозы немесе липидтік дақтар мен жолақтардың пайда болуы.

II сатысы – фиброздық – бұл сатыда коллаген және дәнекерлік тін өсіп-өніп, "көпіршікті" жасушалар мен холестериндік бөлшектерді қоршап, фиброздық капсуланы түзеді.

III сатысы – күрделі және асқынғаннан түймедақтардың пайда болу сатысы.

Клиникалық көрінісі.

Атеросклероздың клиникалық көрінісі патологиялық үдерістің даму деңгейінен гөрі оның орналасқан аймағына тәуелді. Кейде тәж артериясының жалғыз атеросклероздық түймедағы өлімге әкеледі, ал шеттік артериялардың, кеуделік немесе құрсақтық аортаның ауыр атеросклерозы білдіртпей жүруі және адамның өмір сүру ұзақтығына айтарлықтай әсер етпеуі де мүмкін.

Атеросклероз жайылмалы үдеріс бола тұра бір немесе бірнеше аймақтың тамырларын басым зақымдайды. Түймедақтар көбіне ірі тамырларда және аортаның тамырлар таралатын аймақтарында орналасады. Атеросклерозға ең жиі ұшырайтын тамырлар: қолқа, тәж, ми, бүйрек, аяқтардың және іш қуысының артериялары.

Атеросклероз диетотерапиясының басты принциптері. Емінің басты тәсілі — диетотерапия.

Атеросклерозды зерттейтін еуропалық қоғамның сарапшылар тобы (1987) липопротеиндердің алмасуын қалпына келтіретін диетаның жеті "алтын" ережесін жариялады:

Майлардың мөлшерін азайту.

Гиперлипидемияның дамуына септігін тигізетін қаныққан май қышқылдарының мөлшерін күрт азайту (мал етінің майын, сары майды, қаймақты, жұмыртқаны).

Қанықпаған май қышқылдарына бай тағамдарды кеңінен тұтыну.

Клетчаткаға бай және күрделі көмірсулары мол (көкөніс, жеміс) тағамдарды молынан тұтыну.

Тағам дайындағанда сары майдың орнына өсімдік майын тұтыну.

Холестеринге бай тағамдарды күрт азайту.

Ас тұзының тәуліктік мөлшерін 3-5 г дейін шектеу.

Диагностика

Атеросклерозбен байланысты аурулардың диагностикасы: Науқастан сұрау және ауру симптомдарын анықтау: жүректің ишемиялық ауруының симптомдары, ми қан айналымының бұзылуының симптомдары, жыртылған хромот, құрсақ қабатының симптомдары және т. б.;

Науқасты жалпы тексеру: ағзаның қартаю белгілері, қолқа ошағында систолалық шуды тындау;

міндетті түрде пальпацияға қол жетімді барлық артерияларды пальпациялау: қолқа, сыртқы мықын артериялары, жалпы Сан артериялары, тізе артериялары, табанның тылы мен артқы үлкен бұрыштық артериясы, Сәуле және шынтақ артериялары, ұйқы артериялары.

артериялардың аускультативтік нүктелерінің үстінде систолалық шуды анықтау. аяқ-қолдың артериялық арнасының зақымдануына күдіктенген кезде-капиллярлы жауапты анықтау.

Қандағы холестерин концентрациясын анықтау және қанның липидтік балансын анықтау;

Кеуде қуысы мүшелерін рентгенологиялық зерттеу, рентгенэндоваскулярлық зерттеу әдістері;

Жүрек және ішперде қуысы мүшелерін және ішперде артындағы кеңістікті ультрадыбыстық зерттеу; Аяқ-қол тамырларының доплерографиясы немесе жақсы болуы мүмкін,

брахиоцефалдық бөлім артерияларын, аяқ-қол артерияларын, қолқа-қолтық асты сегментін ультрадыбыстық дуплексті және триплексті сканерлеу, сондай-ақ транскраниальды доплер.

артериялық қабырға қаттылығының диагностикасы, оның ішінде көлемді сфигмография әдісімен және жүрек-тобық тамыр индексі анықтау (CAVI)

Медикаменттік ем:

1. Статиндер - симвастатин, правастатин, флувастатин, аторвастатин қолданылады.

2. Фибраттар - фенофибрат, безафибрат, клофибрат.

3. Атеросклерозға шалдыққан науқастарға поливитаминдік терапияда жүргізген тиімді.

4. Энтеросорбенттер.

5. Санаторлық-курорттық ем. [3]

Дәрі-дәрмектік терапия Гиполипидемиялық препараттар артериялық гипертензияны (әсіресе систолалық ақ), қант диабетін, метаболикалық синдромды түзетуді қамтиды. Алайда, липидті спектрді нормалау ең маңызды болып табылады. Осы мақсатта қолданылатын препараттар төрт негізгі топқа бөлінеді:

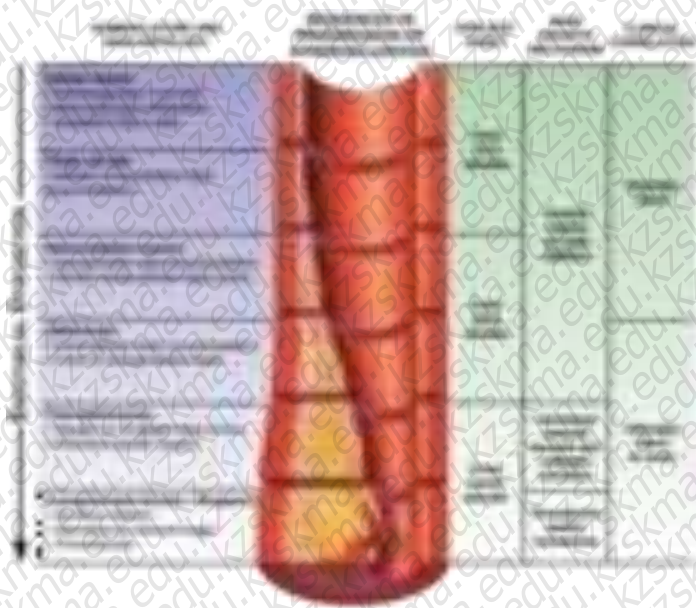
I-холестериннің сіңірілуіне кедергі келтіретін

II-бауырдағы холестерин мен триглицеридтердің синтезін төмендететін және олардың қан плазмасындағы концентрациясын азайтатын

III-катаболизмді жоғарылататын және атерогенді липидтер мен липопротеидтердің шығарылуы

IV-қосымша[4]

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

- Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.
- Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с
- Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с
- Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).
- Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с
- Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.
- Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р. Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.
- Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.
- Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.
- Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов. КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.
- Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - М. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.
- Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - М. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p
- Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009
- Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia : Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Tr. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation. Recommended by I. M. Sechenov First Moskow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Барлығы:

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсак қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Барлығы:

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с.

Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г.

Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск

Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. ,

2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық,2-том. /

Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н.

Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -<http://rmebrk.kz/1174591> Хирургиялық

аурулар: Оқулық: 2-томдық,1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған

оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б.

<http://rmebrk.kz/1174592> Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургия-

лық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том).

– 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/

Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций:

Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др.

Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.:

Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П.

Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. —

Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая

хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г.

П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И.

Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-

985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART :

[сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими

больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н.

Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL:

<https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)

Сұрақтар

1. Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың артериосклероз.

Анатомиялық-физиологиялық мәліметтер. Этиопатогенез. Жіктелуі.

2. Артериялардың окклюзиялық аурулары. Артериялардың артериосклероздың клиникасы, диагностикасы және емі.

3.Терең және үстіңгі көктамырлардың тромбофлебиттері. Этиологиясы. Жіктелуі.

Клиникасы, диагностикасы және емі. Жедел тромбоз кезіндегі антикоагулянттық терапия принциптері.

4. Облитерациялайтын эндартериит. Этиологиясы. Патанатомия. Клиникасы, емі.

№12 Дәріс.

1. Тақырыбы: Өңеш зақымдануы және аурулары.

1.1. Өңештің аурулары мен зақымдануы. Этиологиясы, патогенезі, жіктелуі. Клиникасы, диагностикасы. Дифференциалды диагностика. Емі.

2. Мақсаты:

1. Студент білуі керек:

1.1. Өңештің ауруы мен зақымдануы туралы ұғымды анықтау.

1.2. Аурудың жіктелуі және өңештің зақымдануы.

1.3. Өңештің ауруы мен зақымдануының этиологиясы және патогенезі.

1.4. Өңеш ауруы мен зақымдануының клиникасы мен диагностикасы.

1.5. Өңеш ауруы мен зақымдануының дифференциалды диагнозы.

1.6. Хирургиялық емдеудің әдістері мен принциптері.

3. Дәріс тезистері:

Өңеш (лат. esophagus - өңеш) – адамның ас қорыту жүйесінің ауыз қуысы мен жұтқыншақты асқазанмен жалғастыратын бөлімі. Өңеш адамда түтік тәрізді, ұзындығы 25 см-дей, диаметрі 16 –22 мм (созылғанда), қалыңдығы 3,5 – 5,6 мм. Өңеш мойын, көкірек, құрсақ бөлімдерінен тұрады. Оның қабырғасын ішкі – кілегейлі, ортаңғы – етті, сыртқы – көкірек және құрсақ бөліктерін сірлі қабық, мойын бөлігін адвентиция (қан тамырының сыртқы дәнекер қабығы) құрайды.

Өңеш ахалазиясы - этиологиясы белгісіз өңеш пен кардияның интрамуральді жүйке өрімінің дистрофиялық өзгерістерімен, өңештің атониясы мен кеңеюі, жұтынған кезде оның қабырғасының перистальтикасы мен кардияның рефлекторлы ашылуының бұзылысы, соның есесінен тағамның асқазанға өтуінің бұзылысы болатын және оның өңеште ұзақ уақыт тұрып қалуымен сипатталатын салыстырмалы түрде сирек кездесетін ауру.

Өңеш жарақаттарын шырышты қабат жақтан тиетін жабық және мойын мен кеуде қуысының тесіп өтетін сырттан келген ашық жарақат деп ажыратады.

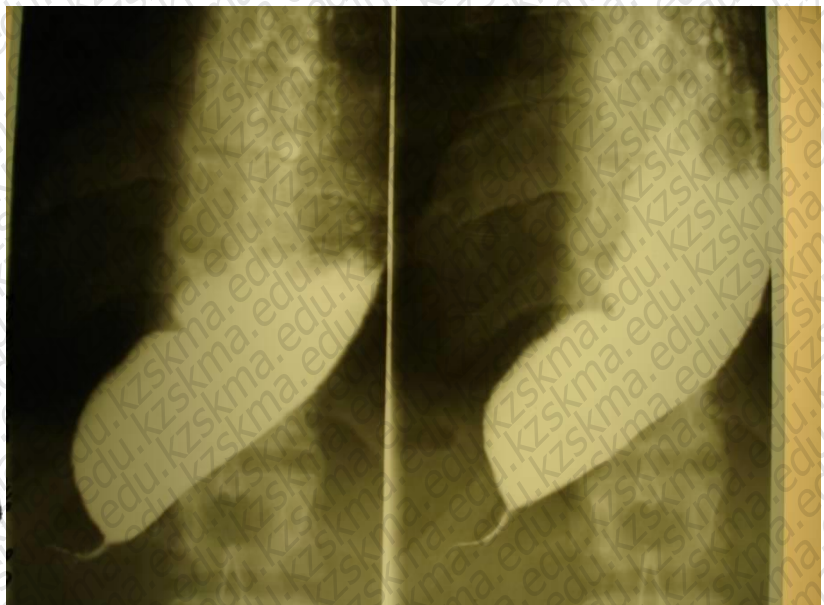
Өңеш жарақатының этиологиясы және патогенезі. Өңештің жабық жарақаттары эзофагоскопия кезінде диагностикалық және емдік шаралар жүргізген кезде, кардиодилатация, сонымен қатар бөгде заттар түскенде болуы мүмкін. Өңеште ұзақ уақыт қатты зонд болған кезде өңеш ойылулары болуы мүмкін. Өңеш қабырғасының перфорациясы оның әртүрлі аурулары кезінде – ісіктер, пептикалық жаралар, химиялық күйіктер кезінде болуы мүмкін. Өңеш жарақаты көкірек аралыққа және өкпеге операция жасаған кезде болуы мүмкін.

Өңештің спонтанды түрде жыртылу жағдайлары белгілі. Бұған бейімдеуші факторларға алкогольді масаю, тым көп тамақ ішіп қою, ауыр жүктерді көтергенде, босанғанда құрсақ ішілік қысымның жоғарылау есесінен.

Өңештің спонтанды түрде жыртылуы кейде өңештің асқазанға өтер жерінен біраз жоғары жерінде болады (Бурхаве синдромы). Өңештің жыртылуы оның құрамының көкірек аралыққа бөлінуімен, ал ол өз алдына медиастинитке әкеледі. Плевра жапырақшасы зақымдалған жағдайда плевра эмпиемасы дамиды.

Өңештің ашық жарақаттары мойынның, кеуде немесе іштің тесіп өтетін жарақаттары кезінде болады. Әдетте олар көптеген көрші мүшелердің зақымдалуымен бірге жүреді қалқанша без, трахея, өкпе, жүрек, іш қуысының ағзалары, ірі қан тамырлары.

4. Иллюстрациялық материал: Презентация ұсынылады.

5. Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер

Нурмаков А. Ж. Хирургические болезни : учебник / А. Ж. Нурмаков, Д. А. Нурмаков ; КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алма-Ата : New book, 2021. - 496 с.

Аубакирова Д. Н. Хирургические болезни : учебное пособие / Д. Н. Аубакирова. - Караганда : ТОО "Medet Group", 2021. - 198 с

Нурахманов Б. Д. Клиническая хирургия : учебник / Б. Д. Нурахманов. - Алма-Ата : New book, 2021. - 525 с

Хирургиялық аурулар : оқулық / қазақ тіл. ауд. С. О. Сабербеков ; ред. А. Ф. Черноусов. - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2018. - 576 б. +эл. опт. диск (CD-ROM).

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар: оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет. с

Сексенбаев, Д. С. Острые хирургические заболевания органов брюшной полости : учебное пособие / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ЮКГФА, 2017. - 246 с.

Рахметов, Н. Р. Госпиталдық хирургия пәніне арналған практикум : оқу құралы / Н. Р.

Рахметов. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 бет. с.

Қалдыбаев, М. А. Ситуациялық тапсырмалар : жалпы хирургия пәніне арналған оқу құралы / М. А. Қалдыбаев ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 124 бет. с.

Нұрахманов, Б. Ж. Жүрек-қан тамыр хирургиясы : оқулық / Б. Ж. Нұрахманов. - Алматы : Эверо, 2012. - 334 бет. с.

Нурахманов, Б. Д. Клиническая хирургия : учебник. - ; Рек. к печати Центр. Метод. Сов.

КазНМУ им. С. Д. Асфендиярова. - Алматы : Эверо, 2012. - 525с.

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p.

Gostishchev, V. K. General surgery : the manul / V. K. Gostishchev. - M. : GEOTAR-Media, 2015. - 220 p

Bhat Sriram M. Manual of surgery. 3th ed. Jaypee Brothers Medical Publishers (P) LTD 2009

Перевод заглавия: Руководство по хирургии

Zaslau, Stanley Step-Up to Surgery / Stanley Zaslau, Richard Vaughan. - 2th ed. - Philadelphia :

Wolters Kluwer , 2014. - 426 p. - ISBN 978-1-4511-8763-2 : 163900.00 Тг. Перевод заглавия: Шаг к хирургическому вмешательству

Lagoon, M. A. The course of faculty (Analitical) surgery in pictures, tables and schemes : the manual / M. A. Lagoon, B. S. Kharitonov. - ; Ministry of Education and science of the Russian Federation.

Recommended by I. M. Sechenov First Moscow State Medical University. - M. : GEOTAR-Media, 2017. - 436 p

Қосымша әдебиеттер

Қалдыбаев, М. А. Жалпы хирургияның тест сұрақтары: оқу құралы / ҚР денсаулық сақтау министрлігі. - Қарағанды : ЖК "Ақнұр", 2013. - 370 бет. с.

Мәдікенұлы, Ө. Хирургиялық аурулар: оқулық-дәрістер / Ө. Мәдікенұлы ; ҚР денсаулық сақтау министрлігі; ҚазММА жоғары және ЖОО-нан кейінгі мамандықтар бойынша білім беру оқу-әдістемелік секциясы. - Алматы : Эверо, 2012. - 405 бет

Жұмабеков, Ә. Т. Шұғыл түрдегі алғашқы хирургиялық көмек : оқу-әдістемелік құрал. - Алматы : TechSmith, 2023. - 112 бет.

Сексенбаев, Д. С. Құрсақ қуысы ағзаларының жіті хирургиялық аурулары : оқу-әдістемелік құрал / Д. С. Сексенбаев. - Шымкент : ОҚМФА, 2017. - 263 б.

Кузнецов, Н. А. Уход за хирургическими больными: учебник / Н. А. Кузнецов, А. Т. Бронтвейн ; М-во образования и науки РФ. - ; ". - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 288 с. : ил

Электронды басылымдар

Нұрмаков, А. Ж. Хирургиялық аурулар [Электронный ресурс] : оқулық / А. Ж. Нұрмаков, А. Н. Баймаханов. - Электрон. текстовые дан. (59.9Мб). - М. : "Литтерра", 2017. - 256 бет с. Госпитальная хирургия. Синдромология [Электронный ресурс] : учеб. пособие / А. Г. Абдуллаев [и др.] ; под ред. Н. О. Миланова. Ю. В. Бирюкова, Г. В. Синявина. - Электрон. текстовые дан. (48,6 Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2013. - 440 с. эл. опт. Диск Хирургические болезни. Руководство к практическим занятиям [Электронный ресурс]: учеб. пособие / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (41.6Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 496 с.

Хирургические болезни [Электронный ресурс] : учебник / под ред. А. Ф. Черноусова. - Электрон. текстовые дан. (69.1Мб). - М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. - 664 с.

Жалпы хирургияның кейбір сұрақтары.

Садықанов У.С., Аубакирова Д.Н., Махметова Ж.С., Есембаева Л.К. , 2016<https://aknurpress.kz/login/2338> Жалпы хирургияға арналған дәрістер. Қаныбеков А., Баймұхамбетов Ж.Ж. , 2017/ <https://aknurpress.kz/reader/web/1460> Жалпы хирургия .Дұрманов Қ.Д. , 2017/ <https://aknurpress.kz/login/1459> Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.2-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 528б. -[http://rmebrk.kz/ 1174591](http://rmebrk.kz/1174591) Хирургиялық аурулар: Оқулық: 2-томдық.1-том. / Ред. басқарған М.И. Кузин; Қазақ тіліне аударған оқулықтың жалпы ред басқарған А.Н. Баймаханова. - М.: ГЭОТАР-Медиа, 2018. - 560б. [http://rmebrk.kz/ 1174592](http://rmebrk.kz/1174592) Нұрахманов Б.Ж., Ибадильдин А.С., Амантаева Қ.К., Хирургиялық аурулар, оқулық. Алматы, ЖСШ «Эверо», 2020. - 701 бет https://www.elib.kz/ru/search/read_book/669/ Мәдікенұлы Өмір. Хирургиялық аурулар. – оқулық дәрістер.

– Алматы: Эверо – 2020. – 309 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/559/

А.Ж. Нурмаков, Д.А. Нурмаков Хирургические болезни. Алматы: «Эверо», 2020. - 472 стр https://www.elib.kz/ru/search/read_book/670/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия–оқулық (I том). – 2020 жыл. – 432 б https://www.elib.kz/ru/search/read_book/828/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (II том). –2020 жыл. – 448 б. https://www.elib.kz/ru/search/read_book/829/ Қалдыбаев М.А. Жалпы хирургия –оқулық (III том). –2020 жыл. – 200 б.

https://www.elib.kz/ru/search/read_book/830/ Ковалев, А.И.Общая хирургия: курс лекций: Учебное пособие. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ООО «Издательство «Медицинское информационное агентство», 2013. - 760с. <http://rmebrk.kz/book/1177583> Васильев В.К. и др. Общая хирургия: Учебное пособие. / В.К. Васильев, А.П. Попов, А.Д. Цыбикжапов. - СПб.: Лань, 2014. - 272с. <http://rmebrk.kz/book/1178354> Общая хирургия. Том 1 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2008. — 543 с. -URL: <https://www.iprbookshop.ru/20100.html> Общая хирургия. Том 2 : учебник / Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик, А. Н. Нехаев [и др.] ; под редакцией Г. П. Рычагов, П. В. Гарелик. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 492 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/20101.html> Колб, Л. И. Общая хирургия : учебное пособие / Л. И. Колб, С. И. Леонович, И. В. Яромич. — Минск : Вышэйшая школа, 2006. — 444 с. — ISBN 978-985-06-1378-3. — Текст : электронный // Цифровой образовательный ресурс IPR SMART : [сайт]. — URL: <https://www.iprbookshop.ru/20102.html> Основы ухода за хирургическими больными = Nursing care in surgery : учебное пособие / А. И. Бадретдинова, А. С. Клименко, Н. Г. Косцова [и др.]. — Москва : Российский университет дружбы народов, 2019. — 148 с. - URL: <https://www.iprbookshop.ru/104237.html>

6. Бакылау сұрақтары (Feedbak кері байланыс)

Сұрақтар

1. Өнеш. Анатомиялық-физиологиялық мәліметтер. Этиопатогенез. Жіктелуі.
2. Өнеш ауруы мен зақымдануының клиникасы, диагностикасы және емі.
3. Өнеш ауруы мен зақымдануының клиникасы, диагностикасы және емі.